



Сакрэты  
творчага  
натхнення  
стар. 4



Вера  
ў заўтрашні  
дзень  
стар. 6



Дэталі  
ды іх патаемны  
сэнс  
стар. 12

## Месца паэтычнага ўздыму



Фота Васіля Кулікова.

Фестываль паэзіі і песні «Ракуцёўскае лета» зноў сабраў аматараў роднай культуры, пісьменства і творчасці Максіма Багдановіча. Невялікая вёска каля Маладзечна стала сапраўдным месцам сілы і паэтычнага ўздыму для многіх беларусаў. Супрацоўнікі музея Максіма Багдановіча і Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры распрацавалі шэраг цікавых мерапрыемстваў для гасцей усіх узроставых катэгорый. Аглядавыя экскурсіі па экспазіцыі, аўтограф-сесіі ад беларускіх літаратараў, пленэры, прэзентацыі, дэгустацыі, творчыя конкурсы, выстаўкі, майстар-класы, выступленні таленавітых артыстаў — толькі невялікая частка падрыхтаваных імпрэз. У свяце паўдзельнічалі і сучасныя беларускія пісьменнікі. За музычную частку фестывалю адказвалі самадзейныя калектывы Маладзечанскага раёна і запрошаны гасць — папулярны блогер Ілья Шынкарэнка.

«Ракуцёўскае лета» ўжо не адзін год аб'ядноўвае пад сваімі крыламі людзей розных узростаў, прафесій, бо беларускае слова гучыць у сэрцы кожнага з нас.

«ЛіМ»-акцэнты

**Нагода.** Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка накіраваў зварот у гонар адкрыцця помніка «Жывая памяць удзячных пакаленняў». «Памяць аб Вялікай Айчыннай вайне не мае тэрміну даўнасці. Яна жыве ў нашых сэрцах, вучыць шанаваць свабоду і мір, аб'ядноўвае мільёны людзей, якія горда называюць сябе насліднікамі пераможцаў, жыве насуперак беспрэцэдэнтным спробам перакрэсліць гістарычную праду. Яна даўно стала часткай нацыянальнай ідэі беларусаў», — гаворыцца ў звароце. Цяпер гэта памяць увасоблена ў сімвалічным вобразе дрэва жыцця, крона якога, разбіваючы метал, сімвалізуе народы, якія моцна стаць на роднай зямлі, імкнучыся да міру і стварэння. «Нашы карані старажытныя. Пакуль мы памятаем вытокі, шануем дзясятныя папярэднікаў — яны жывяць нас сілай», — звярнуў увагу Прэзідэнт.

**Віншаванне.** Кіраўнік дзяржавы павіншаваў народнага артыста Расіі Ігара Крутога з 70-годдзем. «З'яўляючыся адным з самых вядомых кампазітараў сучаснасці з непаўторным аўтарскім стылем, вы атрымалі любоў і прызнанне многіх пакаленняў слухачоў, — гаворыцца ў віншаванні. — Запамінальныя мелодыі вашых твораў увайшлі ў залаты фонд расійскай папулярнай музыкі». Аляксандр Лукашэнка выказаў упэўненасць у тым, што дзейнасць народнага артыста і ў далейшым будзе садзейнічаць развіццю культурных сувязяў паміж брацкімі народамі Беларусі і Расіі.

**Навука.** Прэзідэнт Беларусі днямі сустрэўся з рабочай групай па аналізе дзейнасці Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Група створана па распараджэнні Кіраўніка дзяржавы ў чэрвені гэтага года. Яна працуе на пастаяннай аснове і павінна вывучаць пытанні практыкаарыентаванасці і рэзультатыўнасці навуковых даследаванняў і распрацовак вучоных НАН Беларусі, укаранення распрацовак у галінах эканомікі і сацыяльнай сферы, распрацоўкі імпартазамшчальнай прадукцыі і тэхналогіі, экспарту навукова-тэхнічнай прадукцыі. Штогод рабочая група будзе прадстаўляць Прэзідэнту доклад аб выніках работы і прапановы па вырашэнні выяўленых праблемных пытанняў. Першы доклад запланаваны на канец 2024 года, па-свая будучы прымаша адпаведныя рашэнні.

**Музей.** Будаўніцтва Музея славы Магілёўскай вобласці выдзецца недалёка ад мемарыяла на Буініцкім полі. Асноўная частка экспазіцыі будзе прысвечана Вялікай Айчыннай вайне, гаворыцца ў матэрыяле БелТА. Аднак агульная храналогія музея — ад XIII стагоддзя да сучаснасці. Запланавана стварэнне памяшканняў для заняткаў вучняў, канферэнц-залы і выставачнай прасторы. Пасля адкрыцця Музея славы Магілёўскай вобласці стане культурна-адукацыйным цэнтрам, яшчэ адной пляцоўкай для патрыятычнага выхавання моладзі. Тут плануець праводзіць тэматычныя экскурсіі, заняткі, а таксама разнастайныя мерапрыемствы. Фінансаванне будаўніцтва музейнага комплексу выдзецца за кошт сродкаў бюджэту, аднак адкрыты дабрачынны рахунак, куды кожны можа перавесці пасильную для яго суму.

**Конкурс.** Стартаваў другі рэспубліканскі конкурс «Viva Kola Art». Арганізатары праекта — Беларускі саюз мастакоў і Веласіпеды клуб «Мінск» — вырашылі зрабіць конкурс яшчэ больш маштабным. Ідэя сінтэзу спорту і мастацтва знайшла водгук у іншых спартыўных арганізацый, а таксама ў Нацыянальнага алімпійскага камітэта Рэспублікі Беларусь, які вырашылі далучыцца да «Viva Kola Art». Тэматыка конкурсу — «Кола жыцця», «Веласіпед і веласіпеды спорт», «Біятлон», «Гімнастыка», «Гандбол», «Таніс», «Хакей», «Лыжныя гонкі», «Спартыўны сувенір». Пераможцы будучы вызначаны ў наступных намінацыях: «Гранпры», «Жывапіс», «Графіка», «Скульптура», «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва», «Арт-аб'ект», «Мастацкая фатаграфія», «Рэпартажная фатаграфія», «Творчы дэбют», «Дызайн», «Спартыўны сувенір». Заўякі на ўдзел прымаюцца да 27 верасня.

**Фэстываль.** Рэгіянальны фестываль народнай творчасці, народных промыслаў і рамёстваў «Дрыбінскія таржкі» пройдзе 16 і 17 жніўня ў Дрыбіне, перадае БелТА. Першы дзень будзе прысвечаны дзецям і моладзі. Запланаваны дзіцячы вакальны конкурс, работа крамніц і фотазон, гульнявых і спартыўных пляцовак, правядзенне майстар-класаў, фестываль фарбаў. З канцэртнай праграмай выступіць вакальна-інструментальны ансамбль «Чорны квадрат». Галоўны фестывальны дзень — 17 жніўня. Арганізацыя Дрыбінскага раёна прэзентуе свае падворкі (тэма — «Ад вытокаў да сучаснасці»). Рыхтуюцца майстар-класы па народных промыслах і рамёствах, пакажуць сваю працу гарады майстроў. Да таго ж пройдзе канцэрт артыстаў эстрады.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Ушанавалі класіка

**На «Ракуцёўскае лета» завітала вялікая група пісьменнікаў — прадстаўнікоў Мінскага гарадскога і Мінскага абласнога аддзяленняў СПБ.**

Спачатку ўдзельнікі і госці свята ўсклалі кветкі каля памятных камяней у Максімавым садзе. Тут выступіў заслужаны дзеяч культуры, лаўрэат Нацыянальнай літаратурнай прэміі Міхась Пазнякоў, які прыгадаў нямаюць цікавых фактаў, звязаных з Ракуцёўшчынай, ушанаваннем паміж класіка беларускай літаратуры.

Затым урачыстасць прадоўжылася на пляцоўцы перад філіялам музея. Пасля ўступнага слова намесніка дырэктара Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры Алесі Кузняцовай выступілі паэты сталічнага аддзялення СПБ Міхась Пазнякоў, Валяціна Драбышэўская, Алена Баскірская, Кацярына Роўда, Іна Фралова, а таксама прадстаўнікі Мінскага абласнога аддзялення пад кіраўніцтвам Леаніда Крываноса і Рагнеда Малахоўскага.

На свяце была разгорнута выстаўка кніг Выдавецкага дома «Звязда», арганізавана аўтограф-сесія.

Павел КУЗЬМІЧ

водгалас

3 павагай

ад удзячных пакаленняў

**Памятны знак «Жывая памяць удзячных пакаленняў» быў адкрыты на тэрыторыі Рэспубліканскага цэнтра патрыятычнага выхавання моладзі ў Мемарыяльным комплексе «Брэсцкая крэпасць-герой». Падзея прымеркавана да 80-годдзя вызвалення Брэста ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.**



«Жывая памяць удзячных пакаленняў» — другі помнік, створаны ў рамках праекта дабрачыннага фонду імя Аляксея Талая, які ўзначальвае сам паралімпіец. Першы памятны знак быў адкрыты ў Мінску ў 2022 годзе, а трэці плануець прадставіць 9 мая 2025 года на Паклоннай гары ў Маскве — да 80-й гадавіны Вялікай Перамогі СССР над нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Кожная ўзведзеная скульптура адліта з пералаўленых манет, якія збіралі беларусы.

На ўрачыстасці прысутнічалі прадстаўнікі трох пакаленняў сям'і ветэрана Вялікай Айчыннай вайны

Светлай памяці зарок

Кнігі фіналістаў рэспубліканскага літаратурнага конкурсу імя Яўгеніі Янішчыц «Жывём, як светлай памяці зарок» на найлепшы паэтычны зборнік перададзены ў дар Брэсцкай абласной бібліятэцы імя М. Горкага, а журы творчага спаборніцтва прыступіла да працы.

Любоў да Беларусі акрыляла таленавітую, узніслую, рамантычную Яўгенію Янішчыц. Узрушана і захопленна сучасныя творцы ўслаўляюць родную зямлю і выказваюць у сваіх вершах вялікую адданасць Бацькаўшчыне.

Вынкі конкурсу будуць абвешчаны падчас святкавання Дня беларускага пісьменства ў Івацэвічах.

Брэсцкае абласное аддзяленне СПБ

Аляксандра Грыгор'ева. Яны аднымі з першых прынялі ўдзел у зборы манет для стварэння помніка. Права адкрыць памятны знак «Жывая памяць удзячных пакаленняў» атрымалі Аляксандр Філіпавіч з жонкай Нінай Яфрэмаўнай, унучкай Веранікай і праўнучкай Лізаветай.

Кіраўнік дабрачыннага фонду Аляксей Талай адзначыў, што вельмі шмат людзей, у тым ліку дзеці і моладзь, паўдзельнічалі ў стварэнні помніка. Манеты падарыў і Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. З падтрымкай Кіраўніка дзяржавы фонд і ў далейшым будзе рэалізоўваць свае праекты.

Падчас мерапрыемства была закладзена капсула часу з пасланнем нашчадкам. У акцыі ўдзельнічалі Наталія Пяткевіч, першы намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта, Сяргей Лабадзінскі, кіраўнік Брэсцкага гарадскога выканаўчага камітэта, і Аляксей Талай.

Святлана СЕМІНА, фота аўтара

спадчына

Пераемнасць песняроўскіх традыцый

**У Мінску ў Аляксандраўскім скверы ў праграме «Купалле з Песнярамі» адбыўся канцэрт заслужанага калектыву — беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры» — пераемніка брэнда сусветна прызнаных «Песняроў», створаных Уладзімірам Мулявіным. Падзея сабрала каля дзвюх тысяч прыхільнікаў беларускай спеўнай класікі. Канцэрт вёў мастак кіраўнік — Раман Козыраў, у якога тады быў дзень нараджэння.**

Разам з «Песнярамі» выступіў жаночы тэатр эстраднай песні «Сябрынка» пад кіраўніцтвам Таццяны Трухан.

Раман Козыраў прачытаў вершы Янкі Купалы, Ніла Гілевіча, Паўлюка Труса.

Прагучала шмат песень Уладзіміра Мулявіна з рэпертуару 1970—1980 гадоў.

Найбольш закрунулі сэрцы слухачоў «Белавежская пушча» і «Паланэз Агінскага». Музыкі весела зайгралі «Лявоніху», усе разам заспявалі «Касіў Ясь канюшыну», «Воладгу».

І верасня ансамбль «Песняры» будзе адзначаць 55-годдзе. 30 лістапада чакаецца яго справядзачны канцэрт у вялікай зале Палаца Рэспублікі.

Два гады назад калектыву запісаў новы дыск «Прыйдзі да мяне, каханне». Зараз у складзе адноўленых песняроў выступаюць Алег Жалезнякоў, Артур Міхайлаў, Ігар Дударчык, Сяргей Гарбацкі, Юры Туравец і Сяргей Баёк. Маладое пакаленне ўдзельнікаў ансамбля захоўвае багаты і разнастайны песенны фонд, выпускае новыя дыскі і стварае яркія новыя канцэртныя праграмы.

За апошнія гады «Песняры» выступалі ў Прыбалтыцы, на Далёкім Усходзе, у Азербайджане, іншых кутках свету. Зусім нядаўна яны прадстаўлялі хіты на «Славянскім



Алег Жалезнякоў.

базары», а таксама выступалі на фестывалі ў Воладзе.

Эла ДЗВІНСКАЯ, фота аўтара

юбілеі

# Багаты плён дзейнасці навукоўца

У Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі адбылася Міжнародная навуковая канферэнцыя «"Высокія арбіты грамадзянскасці": гісторыя, лёс, асобы», прысвечаная 80-годдзю знамага літаратурнага даследчыка, доктара філалагічных навук, члена-карэспандэнта НАН Беларусі Сцяпана Лаўшкі.

Выступоўцы адзначылі плённую навуковую і грамадскую дзейнасць вучонага, які даў пучэўку ў навуку многім маладым даследчыкам. Педагог і вучоны, аўтар шматлікіх навуковых прац, манаграфій, Сцяпан Лаўшук шмат зрабіў для арганізацыі працы навуковай супольнасці, на працягу 20 гадоў ён ўдзельнічаў у экспедыцыйных «Дарога да святыхняў».

На канферэнцыі было падкрэслена, што Сцяпан Лаўшук прычыніўся да выпуску поўнага збору твораў Івана Навуменкі і іншых акадэмічных выданняў. Ён даследаваў прыроду драматычнага канфлікту ў п'есах Андрэа Крапівы, Андрэя Макаёнка,

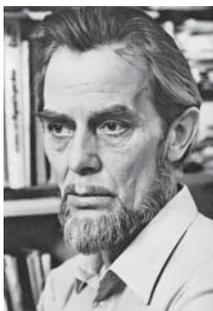
Мікалая Матукоўскага і іншых, цікавіўся адностранным надзеённым праблем сучаснасці ў беларускай драматургіі. Вучоны даследаваў сацыяльна-эстэтычную місію драматурга, яе сувязь з жыццём, цікавіўся тэатральнай дзейнасцю Лопэ дэ Вэгі, Шэкспіра, Мальера, Рамэна Ралана, аналізаваў месца чалавека ў свеце сцэнічнага мастацтва.

Цёплымі ўспамінамі падзяліўся брат вучонага — Аляксей Лаўшук. У рамках мерапрыемства была разгорнута кніжная выстаўка «Адкрыццё мацерыка беларускай літаратуры», падрыхтаваная да 80-годдзя навукоўца.

Эла ДЗВІНСКАЯ

# Айчына ў сэрцы

У Брылёўскай сельскай бібліятэцы-клубе Магілёўскага раёна адзначылі 85-годдзе з дня нараджэння беларускага пісьменніка Анатоля Кірвеля.



Ён нарадзіўся 23 ліпеня 1939 года ў вёсцы Вітунічы Докшыцкага раёна Віцебскай вобласці і лёсавызначальнымі шляхамі дайшоў да Санкт-Пецярбурга, дзе і пражыў

да сыходу з жыцця ў 2008 годзе. Пісаў і выдаваў там свае кнігі, аддаваў шмат сіл грамадскай працы ў піцерскім беларускім зямляцтве — быў рэдактарам-выдаўцом газеты «Родзічы», старшынёй суполкі міжнароднага фонду Я. Купалы, членам Савета Беларускага грамадска-культурнага таварыства ў Санкт-Пецярбургу. Да юбілею ў бібліятэцы падрыхтавалі кніжную вы-

стаўку, дзе ўвагу прысутных прыцягнулі выданыя з дароўнымі надпісамі пісьменніка. Прагучалі вершы юбілера, а чытач бібліятэкі, пісьменнік і кампазітар Мікалай Яцкоў распавёў пра сваё знаёмства з Анатолем Мяфодзевічам і ліставанне з ім, а таксама аб сумеснай рабоце над песняй «Васількі», якую і выканаў напрыканцы сустрэчы.

Юлія ЯЦКОВА  
Фота даслана аўтарам

стасункі

# Беларускае слова крочыць па Кітаі

У апошні час даволі актыўна развіваюцца беларуска-кітайскія літаратурныя стасункі. У многім гэта адбываецца дзякуючы намаганням Саюза пісьменнікаў Беларусі і яго партнёраў у Кітаі — у прыватнасці, Цэнтра даследаванняў Беларусі Усходне-Кітайскага педагагічнага ўніверсітэта ў Шанхаі і Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў. Партнёры беларускай пісьменніцкай супольнасці ў Паднябеснай прыкладаюць самыя актыўныя намаганні для пашырэння беларускага мастацкага слова ў кітайскія медыя на розных платформах — друкаваных і лічбавых. А таксама спрыяюць выданню ў Кітаі кніг беларускіх літаратараў.

Напрыканцы 2022 года пабачыў свет зборнік анталогічнага характару, дзе былі прадстаўлены творы дзеяці беларускіх паэтаў і празаікаў. Ініцыятар і аўтар грамадскага праекта — доктар філалагічных навук, прафесар Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Чжан Хуэйцінь. Яна выступіла ў выданні і як перакладчык. Следам у Пекіне выйшла асобная кніга паэзіі і прозы Алеся Бадака. Перакладчыкам з'яўляецца дэкан

філалагічнага факультэта Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў Хань Сяе. Падрыхтаваны новыя выданні твораў беларускіх аўтараў, якія неўзабаве пабачаць свет.

Да працы пекінскіх літаратараў пра союзнаванні ў Кітаі беларускай прозы і паэзіі далучыўся і кіраўнік Цэнтра даследаванняў Беларусі Усходне-Кітайскага педагагічнага ўніверсітэта ў Шанхаі Бэй Вэньлі. Спрактаваны новыя ініцыятывы па развіцці кантактаў беларускага боку з перакладчыкамі і кніжнымі выдавецтвамі Шанхая — аднаго з найбуйнейшых цэнтраў кніжнай культуры Паднябеснай. Як вядома, у Шанхаі правёў частку свайго жыцця легендарны Лу Сінь (1881—1936). Дарэчы, ён з'яўляецца перакладчыкам і твораў ураджэнца беларускай зямлі — класіка польскай паэзіі Адама Міцкевіча. У 1956 годзе ў Мінску пабачыла свет кніга «Апавяданні» Лу Сіня ў перакладзе на беларускую мову Льва Салаўя. Народны мастак СССР Заір Азгур стварыў памятник пісьменніка Лу Сіня.

За прапаганду беларускай літаратуры ў Кітаі Чжан Хуэйцінь і Бэй Вэньлі адзначаны Граматамі Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Мікола БЕРЛЕЖ

цікава ведаць

# Не шмат, ды лепшае

Кнігі выдавецтва «Харвест» яшчэ нядаўна былі вядомыя, як у той папулярнай песні, «от Москвы до самых до окраин». Былі яны такія, якія, хочаш таго ці не, а цяжка ўстрымацца, каб не прачытаць. Калі сам не дадумваўся набыць каторую, то сябра раіў, а сябру — яго знаёмы, а яму — яшчэ нехта. Атрымліваўся своеасаблівы ланцужок попыту, што яшчэ больш павялічвала запатрабаванасць. Ды, як вядома, прыйшлі для кнігадрукавання іншыя часы. Яны не ў тым, што выдавецтва пачало горш працаваць. Прычына ўсім зразумелая: рэзка знізіўся попыт не толькі на кнігу, а і на ўсю друкаваную прадукцыю. Нічога не зробіш: няма таго, што раней было. Толькі глядзячы з якога боку да ўсяго падысці.

«Харвестаўцы» ў свой час праславіліся тым, што старанна вывучалі, якія выданы карыстаюцца найбольшай папулярнасцю. Гэта з'яўлялася ў пэўнай ступені і данай літаратурнай модзе, але не адмаўляла і мастацкай якасці кнігі. Што важна, гэта датычылася не толькі перакладных. Як і не адных, напісаных літаратарами з былых савецкіх рэспублік. Пастаянная ўвага ўдзялялася і беларускай літаратуры.

Яшчэ ў 2007 годзе з'явіліся першыя кнігі з серыі «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў». З таго часу ў ёй былі прадстаўлены ўсе літаратары, удастоеныя звання народнага паэта ці пісьменніка. Пры гэтым аб'ёмнымі тамамі, у якія ўвайшло па-сутнасці найлепшае, напісанае імі. З'явіліся і творы тых, хто ўшанаваны іншымі ганаровымі званнямі. Вядома,

не былі абдзелены ўвагай іншыя аўтары высокамастацкіх твораў. Следам за гэтай серыяй з'явіліся і другія бібліятэкі: «Серыя маладых пісьменнікаў Беларусі», «Серыя прыгод і фантастыкі», «Серыя дзіцячых літаратурных Саюза пісьменнікаў».

Цяпер выданы кнігі беларускай літаратуры па-ранейшаму ўдзяляецца першаступенная ўвага. Нядаўна «Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі» папоўнілася кнігай Івана Юркіна. На восень запланаваны выхад дадатковага накладу рамана народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца «Вам — заданне». У падрыхтоўцы — кніга «Страчаны рай», напісаная заслужаным дзеячам мастацтваў, народным артыстам Беларусі, сцэнарыйстам і кінааператарам Анатолем Алямам.

Алесь ВІШНЕЎСКИ

«ЛіМ»-люстэрка

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Максіма Горкага ўпершыню адправіцца на гастролі ў Сочы, інфармуе БелТА. У канцэртнай зале «Фестывальны» пройдуць два паказы рок-оперы «Граф Монтэ-Крыста» (5 і 6 жніўня) і паказ спектакля для дзіцей «Казкі Пушкіна» (6 жніўня). Рок-опера «Граф Монтэ-Крыста» — лаўрэат VII Нацыянальнай тэатральнай прэміі ў намінацыі «Найлепшы спектакль у жанры апэрта, музычная камедыя, мюзікл» (2023 год). Пастаноўка заснавана на рамана Аляксандра Дзюма. «Казкі Пушкіна» адрасуюцца дзецям, і складаюцца з двух твораў класіка: гэта «Казка пра рыбака і рыбку» і «Казка пра папа і пра работніка яго Валду».

Міжнародная філатэлістычная выстаўка «Брэст-2024», прымеркаваная да 80-годдзя вызвалення горада ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, працуе ў Брэсце. У экспазіцыі прадстаўлены філатэлістычныя калекцыі 85 удзельнікаў з 13 краін: Беларусі, Азербайджана, Арменіі, Ізраіля, Кыргызстана, Латвіі, Марока, Малдовы, Польшчы, Расіі, Сербіі, Славакіі і ЗША. Гэта паштовыя маркі і блокі, канверты, паштоўкі, карткі рознай тэматыкі, у тым ліку прысвечаныя Вялікай Айчыннай вайне, Беларусі і яе гарадам, гісторыі пошты, спорту, флары і фаўны і гэтак далей. Мінскай і РУП «Белпошта» падрыхтавалі праект, які складаецца з мастацкага маркіраванага канверта і спецыяльнага памятнага штэмпеля, выкарыстоўваючы які можна на працягу працы выстаўкі ў Брэсце.

Міжнародны фестываль этнакультурных традыцый «Кліч Палесся» пройдзе на тэрыторыі нацпарка «Прыпяцкі» 17 жніўня, гаворыцца на сайце прыродаахоўнай установы. У аграгарадку Ляскавічы Пецькаўскага раёна гэсцей чакаюць аўтэнтчныя палескія падворкі, выступленні фальклорных ансамбляў, рамесныя кірмашы і майстар-класы, пачастункі і дэгустацыі ад палешукоў, тэматычныя фотазоны, канцэрты і танцы, экскурсіі па нацыянальным парку і музеях, прагулкі на Прыпяці на цэллаходзе і катаргах. У рамках мерапрыемства таксама пройдзе конкурс прыгажосці «Палеская прыгажуня».

Гомельскія абласны драматычны тэатр прадставіў спектакль «Іванюкі. Рускі Гамлет» паводле п'есы Антона Чэхава. Над пастаноўкай працавала каманда з Санкт-Пецярбургу: рэжысёр-пастаноўчык і аўтар інсцэніроўкі — галоўны рэжысёр Санкт-Пецярбургскага дзяржаўнага тэатра «Майстэрня» пад кіраўніцтвам Рыгора Казлова, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Паўднёвай Асецыя Раман Габрыя, мастак па святле Мікіма Ахрэмееў. Спектакль ствараўся сумесна з галоўным мастаком Гомельскага аблдрамтэатра Таццянай Стысіндай. У ім заняты артысты Сяргея Юрвіч, Юрыя Марціновіч, Сяргея Лагуценка, Яўгенія Канькова, Марыя Хадзькоўка, Андрэй Шыдлоўскі ды іншыя.

Мерапрыемства, прысвечаныя 155-годдзю Мэз дня нараджэння народнага паэта Дагестана Сулеймана Стальскага, пройдуць у Беларусі, перадае «ИТАР-ТАСС» са спасылкай на прэс-службу ўрада Дагестана. Паведамляецца, што ініцыятыва абмяркоўвалася падчас сустрэчы старшын ўрада Дагестана Абдулмусліма Абдулмуслімава і ўпаўнаважанага па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў Рэспублікі Беларусь Аляксандра Румана. Пройдзе юбілейны вечар, дзе вершы паэта будуць чытаць дагестанцы і беларусы. Планаўца таксама пашыраюцца сустрэча дзеячаў культуры і мастацтва.

Урачыстая цырымонія адкрыцця помніка Георгію Віцуну адбылася ў Суздаль Уладзімірскай вобласці Расіі, дзе здымаўся фільм «Жаніцтва Бальзамінава». Мерапрыемства прымеркавана да 60-годдзя першага паказу карціны, удакладняе «ИТАР-ТАСС». Над стварэннем скульптуры працаваў расійскі скульптар Ігар Чарнаглазаў. Помнік з'явіўся на вуліцы Старая, дзе захавалася дом, у якім жыў і здымаў фільма. Вядома, што ў іх прымалі актыўны ўдзел мясцовыя жыхары. Першы паказ карціны адбыўся таксама ў Суздаль. Горад, які сёла та вяткуе 1000-годдзе, працягвае заставацца любімай здымачнай пляцоўкай кінамаграфістаў. Між тым з'яўляюцца новыя грамадскія прасторы, хутка адкрыецца новы кінамаршрут па месцах здымак фільмаў.

Папоўніўся спіс суветнай спадчыны ЮНЕСКА. Запіраны аб'ект «З'яўленне сучасных людзей: месцы засялення Паўднёвай Афрыкі ў плейстацэне» ўключнае пячоры і скальныя сховішчы, дзе захаваліся сведчанні жыцця архаічных папярэдняй сучасных людзей. Прысвечаная вядомаму барацьбіту з апартэідам Нэльсану Мандэле намінацыя атрымала назву «Правы чалавека, вызваленне і прымерэнне: памятыныя мясціны Нэльсана Мандэлы» (у яе ўвайшлі аб'екты, звязаныя з актывістамі-праваабаронцамі). Новая аб'екты ў спісе суветнай спадчыны ЮНЕСКА з'явіліся ў Буркіна-Фасо (у пералік унесены Каралеўскі двор Чэбеле) і Кеніі (Гістарычны горад і археалагічны помнік Гелзі).

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

## Змітрук МАРОЗАЎ:

## «Ніводная прэстыжная прэмія не робіць з вершапісца Паэта»

Таленавіты паэт Змітрук Марозаў праславіў родную краіну, калі першым у еўрапейскай літаратуры напісаў вянок вяноў санетаў «Апакаліпсіс душы». Выдатны тонкі лірык нарадзіўся ў вёсцы Язбы Крупскага раёна на Мінскай зямлі, але пэтам яго зрабіла зямля Магілёўская, дзе родны кут маці, дзе ён правёў юнацкія гады, дзе прайшло яго станаўленне як агранома і паэта.

— Дзмітрый Дзмітрыевіч, што вы значыце вашу патрэбнасць пісаць вершы?

— У 1977 годзе мяне нечакана «павысілі» з пасады агранома па насенневодстве калгаса «Рэвалюцыя» Быхаўскага раёна, дзе я працаваў з 1975-га, да пасады старшага агранома Упраўлення сельскай гаспадаркі Магілёўскага аблвыканкама. Працуючы ў калгасе «Рэвалюцыя», я даслаў у раённую газету нарысы і замалёўкі пра вясковых працаўнікоў. Там жа напісаў першыя вершы. Адарваўшыся ад зямлі, на новай пасадзе цалкам пераклучыўся на стварэнне вершаў, бо не было пад рукамі жывога чалавечага матэрыялу. Пісаў больш пра прыроду і родных мне людзей, землякоў, пра перажытае за першыя два гады ў калгасе «Рэвалюцыя».

— Вашым настаўнікам у паэзіі быў Аляксей Васільевіч Пысін. Раскажыце пра першае знаёмства.

— Яно адбылося зімой 1976 года. Паэт наведваў у раённую газету «Маяк Прыдняпроўя» на сустрэчу з членамі літаратурнага аб'яднання, якое тады ўзначальваў сёння вядомы магілёўскі паэт і публіцыст, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікола Леўчанка. Ён і запрасіў мяне на сустрэчу з Аляксеем Пысіным.

Мы, пачаткоўцы, з хваляваннем чыталі паэту свае вершы. Той засяроджана на слухаў, рабіў кароткія заўвагі і слухныя парадзі. Выслухаўшы мае рускамоўныя «опусы», паэт параіў пісаць на роднай мове.

Праз нейкі час першыя мае спробы вершаскладання зноў трапілі да Аляксея Пысіна. З вялікага агульнага шчытка ён выбраў толькі тры для літаратурнай старонкі «Прыдняпроўя» і вынес вердыкт: «Цьмяна, абмежавана... Працуй!».

А ўжо падчас маёй працы ў калгасе імя Энгельса ў Бялыніцкім раёне Пысін патэлефанаваў рэдактару газеты «Зара Камунізму» Міколу Падабеду: «У вас працуе аграномам здольны паэт. Не дайце засохнуць маладому таленту!».

— Ваш першы надрукаваны верш і першыя два зборнікі твораў былі створаны на зямлі Магілёўскай. Як гэта было?

— Першы верш «Студзень» быў надрукаваны ў Быхаўскай раённай газеце ў 1977 годзе. Працу над першым зборнікам «Пад небам бусліным» пачаў у 1979-м. Былі цяжкасці з яго выданнем. У выдавецтве «Мастацкая літаратура» на рукапіс рыхтавалася «разгромная» рэцэнзія. Мяне аб гэтым папярэдзіў сам Аляксей Васільевіч і параіў, каб я паспяшаўся ў Мінск «ратаваць» кніжку. Але тады нарадзілася дачка Алеся, і мне было не да зборніка. Праз нейкі час дапрацаваў рукапіс, станоўчую рэцэнзію на які зрабіў Пятро Прыходзька. У выніку першая мая кніжка пабачыла свет у 1982 годзе.

Другі зборнік «Огонь и жито» ў перакладзе паэта з Краснарскага Анатолія Вяршынскага быў рэкамендаваны



Фота Кастуса Дробова.

выдавецтву «Молодая гвардия» па выніках працы XI Усеагульнага фестывалю маладых паэтаў СССР у Туве. З беларусаў на ім прысутнічалі Мікола Мятліцкі, Галіна Каржанеўская і я. Другі паэтычны зборнік убачыў свет у 1983-м. І толькі праз пяць гадоў выдавецтва «Мастацкая літаратура» выдае мой новы зборнік «Хлеб і памяць», пераважную большасць якога склалі вершы, змешчаныя ў зборніку «Огонь и жито». Амаль адначасова ў выдвецтве «Юнацтва» пабачыла свет кніга паэзіі «Хлебны верасень», адзначаная прэміяй Ленінскага камсамола Беларусі.

— У вас быў вельмі пакручаны шлях у Саюз пісьменнікаў. Гэтая акалічнасць перашкоділа ці паспрыяла паэтычнай творчасці?

— Падаў заяву для ўступлення. Паціхкова прайшоў папярэдняе старты абмеркавання. Але на пасяджэнні камісіі па прыёме мая кандыдатура не прайшла.

У Саюз пісьменнікаў мяне прынялі без папярэдняга абмеркавання пасля таго, як у 1991 годзе я выдаў вянок вяноў санетаў «Апакаліпсіс душы», які быў створаны падчас распаду СССР.

У 2006-м вянок вяноў санетаў, дзякуючы таленту і працавітасці паэта і перакладчыка Андрэя Цяўлоўскага, выдадзены на рускай мове. Значна, што пад вокладкай кнігі знаходзіцца тэкст арыгінала і яго пераклад. Прадмову да фаліянта напісаў вядомы майстра-літаратуразнавец, доктар філалагічных навук, прафесар Вячаслаў Пятровіч Рагоўша. Дарэчы, гэтае выданне захоўваецца ў бібліятэцы імя Францыска Скарыны ў Лондане, аб чым сведчаць радкі з тэлеграмы, атрыманай мной у жніўні 2007 года. Цытую: «Шаноўны спадар Марозаў! Учора прыйшоў пакет з вашымі кнігамі. Гэта вельмі каштоўныя здыбы так для нашай бібліятэкі. Я ўпэўнены, што нашы чытачы (а сярод іх ёсць нямаля небеларусаў) належна ацэняць вашу паэзію, асабліва ўнікальныя вянок вяноў санетаў «Апакаліпсіс душы». Прыміце шчырую падзяку і заставайцеся з Богам. З павагаю — Аляксандр Надсан, дырэктар бібліятэкі імя Ф. Скарыны...»

А што, калі б я стаў членам Саюза пісьменнікаў адразу, калі б лёгка выдаваліся першыя кніжкі? Я не прароздзі, але мяркую, што верагоднасць стварэння вяноў санетаў была б куды меншай.

Здавалася, можна было б толькі радавацца, што ў нашай літаратуры зроблены першы пераклад вяноў санетаў з арыгінала. Але і тут знайшліся «добразычліўцы», якія заўважылі ў двух радках з 3375-ці крамольную думку і паведамілі аб гэтым у адпаведныя інстанцыі. Давялося нашаму пісьменніцкаму кіраўніцтву праводзіць пашыранае пасяджэнне і выступіць з лістом у абарону

твора. У якасці галоўнага аргумента быў прыведзены той факт, што выдадзены «Апакаліпсіс душы» быў падчас развалу Саветаў Саюза. Цытую: «Усе тыя праблемы, трагедыя народаў СССР ляглі ў аснову таленавіта напісанага твора. Упершыню ён выйшаў асобнай кнігай ў 1991 годзе тыражом 5 тысяч асобнікаў, што пацярджэцца прадстаўленым Змітраком Марозавым экзэмплярам гэтай кнігі... Мастацкі вартасці вяноў санетаў адзначаны вядомымі крытыкамі і пісьменнікамі...»

Можна было б, канечне, тыя радкі зніць у наступных перавыданнях вяноў санетаў (2013, 2015), але я гэтага не зрабіў і ніколі не зраблю. Бо, як пісаў у адным са сваіх вершаў Мікалай Забалоцкі, «нет на свете печальной измены, чем измена себе самому».

— Чаму вянок вяноў санетаў прысвяцілі менавіта паэту Анаголю Сербантовічу?

— Прысвяціў я гэты маштабны твор паэту Анаголю Сербантовічу, які марыў напісаць вянок вяноў санетаў, але стварыў толькі чатыры вяноў санетаў і заўчасна памёр. Я падумаў: не паспеў зрабіць ён — зраблю я.

— Як пазнаёміліся з жонкай Таццянай? І якой была роля ў вашай паэтычнай творчасці?

— На канцэрце ў калгасным клубе ўбачыў прыгожую дзяўчыну. Мне памалгі, каб яна запрасіла мяне на белы вальс. Станцавалі. Так воль і пазнаёміліся, пражылі разам амаль 45 гадоў. Не адзін пуд солі з'елі. Пагадалі і выправілі ў свет дзяцей, выпесцілі малых унукаў. На шэсцьдзясят трэцім годзе дактары вынеслі ёй няўмольны прысуд — анкалогія. Ніхто не ўзяўся рабіць аперацыю...

*Пад вокнамі буе бэз,  
Квітнее без цябе ён. Без  
Тваіх пралескавых вачэй  
З адбіткам польымных начэй,  
Дзе мы з табай, як бэз, цвілі...  
Кахалі. Верылі. Жылі...  
Пад вокнамі буе бэз,  
Квітнее без цябе ён, бэз...*

— Вы напісалі 36 кніг паэзіі і прозы для дарослых і дзяцей. Лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, прэміі Федэрацыі прафсаюзаў, двойчы лаўрэат Рэспубліканскіх конкурсаў на найлепшую кнігу года, «Залаты купідон», Міжнароднага конкурсу «Семья. Единство. Отечество». Ці ўскружыла слава вам галаву? Гэта дапамагло або адмоўна паўплывала на літаратурную творчасць?

— Глыбока перакананы, што ніводная, нават самая прэстыжная, прэмія не робіць з вершапісца Паэта з вялікай літары. Паэт альбо ёсць, альбо яго няма незалежна ад колькасці прэміяў. Заўсёды лічыў і лічу сваё летапісцам свайго часу. Пра гэта пісаў у дзённіках «Светлацэн».

— У адным з вершаў катэгарычна заявілі: «Хто вершы піша — не паэт. Паэт, хто сэрцам іх спявае». Вы не філолаг, але паэт з вялікай літары. Раскрыце, калі ласка, сакрэт, як вам гэта ўдалося?

— Ды няма сакрэта: упартая да сёмага поту праца і зноў праца. А яшчэ ўвесь час вучыцца ў класікаў і не толькі. І самакрытычнае стаўленне да напісанага...

Санеты, трыялеты, паэмы... Вяноў санетаў, нарэшце вянок вяноў санетаў... Вершы нараджаюцца ў душы. Асновам вершаскладання я вучыўся ў Аляксея Пысіна, Адама Міцкевіча, Юліяна Славацкага, Валерыя Брусава, Максіма Багдановіча, Яўгенія Янішчыц...

Навучыцца правілам рыфмавання, прытрымлівацца рытму — не самае складанае для вершатворцы (паэта). Цяжэй перадаць словамі пачуцці. Гэта амаль немагчыма, пакуль іх не выспеліш у сваёй душы, не адолееш пэўны жыццёвы перыяд. Калі душа настроена на лірычны лад, то працаваць можна практычна ўсё свядомае жыццё. І пісаць годныя вершы.

Горш, калі часам людзі губляюць высокую нябесную ноту і выбіраюць механічнае рыфмаванне. Тады адразу адчуваецца, што верш страчвае мелодыку, пластычнасць, вобразнасць, жыццёвы стрыжань. Адным словам, не гучыць.

Канечне, можна ў такі перыяд яшчэ пэўны час трымацца на паэтычнай хвалі за кошт ранейшых дасягненняў (што нярэдка робяць некаторыя вершатворцы), але гэта не характарызуе іх са станаўчага боку. Лепш не псаваць аб сабе ўражанне, а памаўчаць і дакацца, калі, гаворачы словамі класіка, душы надыйдзе абуджэнне.

— Пасля выхаду ў свет вяноў санетаў «Апакаліпсіс душы» лавінай хлынулі санеты. Іх толькі ліяны не піша. Як ставіцеся да гэтага?

— Сапраўды, сёння шмат маладых і не толькі маладых вершатворцаў захапіліся напісаннем санетаў. Сусветна вядомы паэт-санетыст Нікала Буало зазначыў: «Добра напісаны санет варты цэлай паэмы». А у нас жа пішучца гэтак званыя «санеты» метадам халоднай штампоўкі, без жыцця і глыбокай думкі, без перажытага і набалелага, з парушэннямі класічнай формы напісання санета. Часам чытаеш нібыта сталага ў гадах аўтара, а ў яго санеце нічога вартага няма.

Трэба вучыцца ў напісанні санетаў у Адама Міцкевіча (цыкл «Крымскія санеты»), Валерыя Брусава, Максіма Багдановіча. А яшчэ не засмечваць так званымі «санетами» старонкі перыядычных выданняў і сапраўдную літаратуру, створаную тым жа Багдановічам і Купалам.

*Усё нябеснае ад Бога,  
Шкада, што ў наш бязбожны час  
Хтось не стварыў радка жывога,  
А ўжо дзярэцця на Парнас.  
Не капіталёвнымі тамамі  
Сапраўдны цэніцца Паэт,  
А залацінкамі-радкімі,  
У якіх пульсе Божы свет...*

— Вядома, што жыццё цікавей за кнігу. Таму вядомы беларускі празаік Віктар Карамзаў раіў маладым назапашваць жыццёвы вопыт, бо без яго немагчыма напісаць паўнацэнны твор. А што параіце вы паэтам-пачаткоўцам?

— Цалкам падтрымліваю параду Віктара Філімонавіча маладым пісьменнікам. А яшчэ раю ім вучыцца, вучыцца і яшчэ раз вучыцца ў Купалы і Коласа, Максіма Багдановіча, у класікаў сусветнай літаратуры, у вядомых беларускіх пісьменнікаў.

*Падробкамі паэзію не знішчыць,  
І не купіць за лаўры панібраттва,  
Пакуль нас вучаць Пысін і Янішчыц  
Паэзіі высокага мастацтва.*

— Вы актыўна працуеце. Якой кнігай выдаеце сваіх чытачоў?

— Раблю «Каласы матчынага поля». Гэта дзённік маладога агранома, успаміны з маёй маладосці аб працы на зямлі Магілёўскай, развагі пра сучаснасць і месца літаратуры ў нашым вірлівым і трывожным жыцці.

Віктар АРЦЁМ'ЕЎ

# Разам ляцім да зор?

## У Гродне падведзены вынікі Абласнога літаратурнага конкурсу імя Максіма Багдановіча

**Невызначанымі засталіся найлепшыя творы адразу ў некалькіх намінацыях: «Драматургія», «Публіцыстыка і крэатыўнасць», «Літаратуразнаўства і крытыка». Тым не менш конкурсу стаў падзей. Напэўна, стане яшчэ не раз. І гэта, на мой погляд, самае важнае — мець у рэгіёне галоўны літаратурны конкурс абласнога ўзроўня.**

Яшчэ зусім нядаўна абласны літаратурны конкурс Прынёмання насіў імя паэтэсы Алаізы Пашкевіч (Цёткі). З імем і вобразам Цёткі звязана многае для літаратуры Гродзенскай вобласці, у тым ліку рэгіянальны фактар — нешта нахшталт візітнай карткі — знаёмае, вельмі блізкае і роднае, характэрнае для аднаго краю, як, напрыклад, вобраз А. Куляшова для магільчанаў, У. Калесніка для берасцейцаў, як вобразы І. Мележа, І. Шамякіна для Гомельшчыны. Одним з вынікаў конкурсу стала змена яго імя. Калі арганізатары — Гродзенскі аблвыканкам і непасрэдна абласное ўпраўленне культуры — нечакана вырашылі прысвоіць галоўнаму літаратурнаму спаборніцтву вобласці імя самага маладога класіка айчынай літаратуры, «песняра чыстае красы» Максіма Багдановіча, гэта было ўспрынята неадназначна. З аднаго боку гонар — гэта ж Максім Багдановіч! З другога боку — па-ся адмовы ад імя Цёткі страчаны фактар рэгіянальнасці. Есць і добрая навіна: нават калі вы лаўрэат мінулых гадоў, у вас ёсць шанец паспрабаваць сілы ў зусім новым конкурсе.

Абласны літаратурны конкурс імя М. Багдановіча па сваім фармаце — конкурс рукапісаў. Яго пераможцы атрымліваюць грашовую прэмію Гродзенскага аблвыканкама ў памеры 100 базавых велічынь для ператварэння конкурсных рукапісаў у новыя кнігі. Узнагароджанне лаўрэатаў адбылося 3 ліпеня з удзелам губернатара Гродзенскай вобласці У. С. Караніка на ўрачыстым мітынгу ў гонар Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь і 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Выданне кнігі пераможцаў запланавана на бягуцы год. А вось і імёны лаўрэатаў, і экспрэспрэзентацыі пераможцаў рукапісаў.

**Намінацыя «Дзіцячая літаратура».** Тамара Мазур, член СПБ, паэтэса, публіцыст, выступае як дзіцячы пісьменнік. Яе будучая кніга мае назву «Прыпынкі дзіцячынкі Літарынікі». На беларускай мове, прызначана для дзіцячых маладшага школьнага ўзросту, якія пачынаюць вывучаць беларускую мову. Складаюць выданне вершы. Кожная старонка

кнігі — пэўны «прыпынак» зямельнай сімвалічнай вандроўкі, абзначаны адной з літар алфавіта. Канцэпцыя кнігі гульнёвая. Каштоўнасць выдання — у замацаванні ў дзіцячай сьвядомасці беларускага маўлення, у магчымасці зблізіцца са светам роднай мовы, завязаць сяброўскае знаёмства з яе літарамі і словамі. З гэтай мэтай у кожным вершы аўтара максімальна выкарыстоўваецца пэўная беларуская літара. Напрыклад: прыпынак на літару «в». Дзіця трапляе на прыпынак, на якім

беларускіх дзяцей у розных бытавых і сацыякультурных абставінах. Гартаць старонкі-прыпынкі лепш пры дапамозе дарослых — настаўнікаў або бацькоў.

**Намінацыя «Паэзія».** Член СПБ, паэт Андрэй Татур прадставіў праект зборніка лірыкі «О Родине, о жизни, о любви». Галоўная ідэя будучай кнігі адлюстравана ў самой яе назве. Аўтар сабраў свае вершы на патрыятычную тэматыку і прапанаваў яе рамантычныя, інтымныя і філасофскія інтэрпрэтацыі. На думку аўтара, патрыятычная паэзія

да таго, што адбываецца навокал, неаб'якавымі да хрысціянскіх і сямейных каштоўнасцяў, да лёсаў Беларусі і славянскага свету. Кніга-набат, кніга-пакліканне — для шырокага кола чытачоў. І чым шырэй будзе гэтае кола, тым яшчэ наш заўтрашні дзень.

*Народы встали все единой цепью,  
Мы стали сталью, закалённой на крови!  
Не взял нас враг ни пытками,  
ни лаской —  
Держались мы с присущей нам лишь  
честью,  
Стояли насмерть мы за каждый  
метр земли!*

З паэмы «О братстве стали на крови»

**Намінацыя «Проза».** Яе пераможца, член СПБ Таццяна Лашук прадставіла на суд журы рукапіс кнігі «Конфетти» — зборнік малой прозы. Апавяданні, навіелы, прыпавесці, эсэ напісаны ў розных гадах. Асноўная ідэя зборніка — мастацкае пераасэнсаванне шматмернай разнастайнасці жыцця. У галерэі вобразаў сустрэнуцца Франціск Скарына, Лявон Бахт і іншыя гістарычныя персанажы. Пісьменніца адлюстравала трагедыю Гродзенскага гета ў гады нямецка-фашысцкай акупацыі Беларусі. На старонках зборніка прозы знайшлося і месца навуковай фантастыцы (апавяданне «Апошні»). Будучая кніга адрасуецца шырокай аўдыторыі, асабліва тым, хто цікавіцца магчымым духам часу і яго ўрокамі.

\* \* \*

Усім будучым кнігам уласцівы ярка выражаны патрыятычны пафас. Без перабольшвання можна канстатаваць, што ім характэрныя ўся сучасная літаратура Прынёмання краю. Сакральны вобраз Радзімы натхняе і аб'ядноўвае беларускіх пісьменнікаў дзеля кансалідацыі беларускага сацыяма і яго духоўна-інтэлектуальнага росквіту.

Каб прыняць удзел у новым конкурсе і прэтэндаваць на поспех, наводзіць яго ўмоў, неабходна далучыць да ўдзелу ў спаборніцтве калег, сапернікаў (у кожнай з намінацый колькасць заявак не павінна ўдзельнік становіцца яшчэ і арганізатарам).

Трэба павіншаваць усіх — і пераможцаў, і арганізатараў, падзякаваць абласным уладам за падтрымку літаратуры. І вядома ж, парадземся за сучаснага чытача. Яму, такому прагрэсіўнаму, прычынова патрабавальнаму, выпала сустрэцца з мастацтвам, якое ў сваю чаргу таксама вельмі многага патрабуе ад чалавека. Як казаў Максім Багдановіч, «усе мы разам ляцім да зор».

Дзімітрый РАДЗІВОНЧЫК



Фота БелТА.

Падчас цырымоніі ўзнагароджання лаўрэатаў.

трэба размаляваць контурны малюнак, прачытаць верш, знайсці і падкрэсліць у тэксьце як мага больш літар «в»:

*Валя, Вера, Васілінка —  
Беларускія дзіцячынкі.  
Уплятаюць у вяночкі  
Васілёк да васілёчка.*

*Потым пойдучь да ракі  
У ваду пускаць вянкi.  
Каб купалася Купалле  
У васількова-сініх хвалях.*

Вось такім чынам падаецца кожная літара алфавіта. Некаторыя старонкі-прыпынкі ўяўляюць сабой скарагаворкі (напрыклад, старонка з літарай «р»). Дзякуючы дыдактычнаму эфекту кніга рэкамендуецца для вывучэння ў лагапедычных групах і дома дзецьмі, якія маюць праблемы з маўленьнем, як прафілактычны сродка. Агульнавядома, што маўленне звязана з матарыкай рук, рухам, пераменаў заняткаў. Таму дзіцяці прапаноўваецца памалюваць і пачытаць — памяншаць сітуацыйную мадэль існавання. Мастачка Анастасія Ценкуш стварыла цікавыя графічныя вобразы герояў кнігі —

ўніверсальная, дае шмат магчымасцяў для творчага маневру і пашырэння чытацкай аўдыторыі. У зборніку будзе больш за сем дзясяткаў вершаў. Да кожнага твора прадугледжана тэматычная фотаілюстрацыя. Кніга адрасуецца шырокаму колу чытачоў. Гэта трыцятая кніга ў творчым багажы гродзенскага творцы. Радкі паэта-лаўрэата:

*В сердце моём живёт Беларусь,  
А в душе — мой любимый Гродно.  
Я своею страной горжусь,  
Независимой, сильной, свободной!*

Юлія Раманюк, пераможца ў намінацыі «Адкрыццё года», піша пад псеўданімам Юлія Мельнік. Паэтэса, эсэіст. У дэбютны зборнік «#Любовьневойна» ўвайшлі вершы, эсэ, лірычныя мініяцюры, а таксама ліра-эпічная паэма «О братстве стали на крови», часткова аўтабіяграфічная. Цэнтральным для будучай кнігі з'яўляецца вобраз птушкі, з якой сабе асацыіруе жанчына. У цэнтры ўвагі аўтара — унутраны свет чалавека ва ўмовах трывожнага, часам недарэкавальнага навакольнага свету. Жаночае сэрца чуйна рэагуе на выклікі часу, прымушае ўсіх нас быць пільнымі

# Горад любімы над Бугам-ракой

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі сумесна з Брэсцкай гарадской бібліятэкай імя А. С. Пушкіна арганізавала крапавую паэтычную сустрэчу, прысвечаную Году якасці, 85-годдзю Брэсцкай вобласці і 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, якая прайшла на пешаходнай вуліцы Савецкага падчас святкавання Дня горада.

Кожны выхад пісьменнікаў на сцэну суправаджаўся іх аўтарскімі паэтычнымі прызнаннямі роднаму гораду, які ўрачыста і пранікнёна чытаў вядучы праграмы Іван Зуеў.

З асаблівым хваляваннем адкрыў сустрэчу заслужаны журналіст, паэт, чый 85-гадовы юбілей супаў з юбілеем вобласці, Георгій Тамашэвіч. Адчуванне непарыўнай сувязі з родным краем, філасофскія разважанні, чароўныя вобразы брэсцкіх краявідаў перадалі ў вершах і прозе Аксана Валуі, Васіль Барысюк, Вера Вакула, Настасся Сміліна, Ірына Фаміна. Зінаіда Дудзюк пазнаёміла са



Пісьменнікі Брэсцкіны падчас імпрэзы.

сваім новым раманам «Сыны Рарога» і зборнікам вершаў «Пуцявіна», Анатоль Бензарюк звярнуўся да тэмы вогненнага вёсак і генэацыі беларускага народа падчас Вялікай Айчыннай вайны, «правёў» глядачоў па старонках дакументальнай апавесці-эсэ «Галавасек», Анатоль Брытун распавёў пра сакрэты напісання прыгодніцкіх твораў на прыкладзе сваёй апавесці «Сяліба».

Дзень горада — гэта яшчэ і шчаслівыя моманты доўгачаканых сустрэч. Пасля выступлення Наталлі Кандрашук на сцэну паднялася расчуленая былы дырэктар Камянюцкай сярэдняй школы Валянціна Фралова, якая расказала, як ганарыцца сваёй таленавітай вучанцай.

У гэты святочны дзень усламілі літаратурную спадчыну, славытых землякоў, паэтаў, пісьменнікаў, патрыётаў, актыўных удзельнікаў нацыянальна-вызваленчага руху Валянціна Таўлая, Піліпа Пестрака, Міколу Засіма, пісьменнікаў-франтавікоў, якія з першых дзён вайны ўслаўлялі подзвігі беларускага народа.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ  
Фота даслана аўтарам

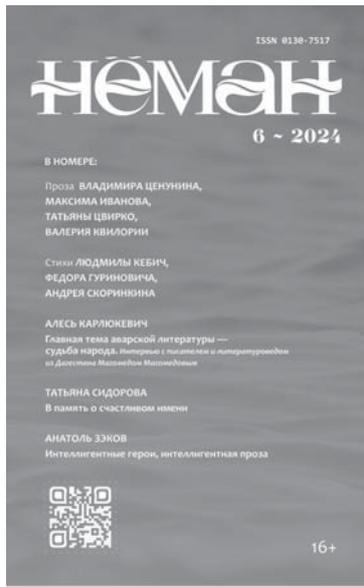
# Спявае лета над барамі...

Лета — асабліва цяжкая пара для ўсіх тых, хто любіць спёку, кароткія ночы, спевы птушак за вокнамі і яркі пах кветак. Здаецца, наперадзе яшчэ шмат часу, аднак многія з трывогай і лёгкім сумам закрэсліваюць дні ў календары. Дзень за днём — і вось прайшоў тыдзень. Хочацца спыніць час, адпачнуць і захаваць маленькую частку гэтай цудоўнай, але кароткай пары. У гэтым можа дапамагчы шосты нумар «Нёмана», дзе на шурпатах старонках беларускія аўтары ўвасобілі прыгажосць і спакой летніх дзянькоў.

Пачынаецца часопіс з працягу рамана Уладзіміра Цануніна «Пушча» (пачатак у №5 за 2024 г.). Нават калі чытаць толькі гэтую частку, агульны сэнс не губляецца. Спакойны тэмп апавядання, без рэзкіх сюжэтных паваротаў перадае чытачу цішыню і размеранасць «пушчанскага» жыцця. Асабліва раман спадабаецца руплівым работнікам, што вымушаны сядзець у душных офісах замест адпачынку з вудай на беразе ракі. Апісанне беларускай прыроды, блізкае сэрцу кожнага, прыносіць у гарадскую мітусню і забруджанасць пах кветак, свежыя подых высковага ветрыку і вясчэрні спеў конікаў, пад які так добра спіцца. Разам з настаўнікам выскавай школы Змітраком і мясцовымі жыхарамі чытач трапіць у самыя нетры Бела-вешкай пушчы, сходзіць на рыбалку і паназірае за жыццём запаведных жывёл. Стыль апавядання Уладзіміра Цануніна нагадвае пра класіка рускай літаратуры Івана Тургенева і яго твор «Запіскі паляўнічага», дзе прыгажосць і загадкавыя прыроды выходзяць на першы план.

Летні настрой уласцівы мініяцюрам Валерыя Квілорыя «Птушкі нашага лета». У аднайменным апавяданні аўтар расказвае замілавальныя гісторыі пра птушак, што пасяліліся ў яго двары. Асабліва кранае эпізод пра ластавак, чые гнёзды бясконца падалі з даху, а птушаньчы гінупі. Аднак галоўны герой (ці сам аўтар) вырашыў любой цаной выраставаць неразумных ластавак ад трагічнага лёсу. Некаторыя мініяцюры Валерыя Квілорыя можна аднесці да

У раздзеле «Час. Жыццё. Літаратура» Ірына Князева прадставіла незвычайнае эсе «Аўтамабіль, час і Васіль Быкаў», дзе апавяданне выдзяецца ад імя нейкага Олека, як потым даведваемся, — аўтамабіль «Волга», ГАЗ-24. Сама аўтар характарызуе твор як «імпровізацыйна-тэхналагічнае эсе о жыцці і творчасце». Спраўды цікава прачытаць «меркаванне» аўтамабіля пра найбуйнейшага беларускага празаіка. Ірына Князева таленавіта спалучае бытавыя сцэны з літаратурнымі памкненнямі Васіля Быкава. Незвычайная форма апавядання выклікае здзіўленне і лёгкае непаразуменне, бо ў некаторых момантах пачуццё Олека здаецца занадта іштучным (у той ступені, наколькі зэта магчыма для аўтамабіля). Эсе змяшчае фота і малюнк Васіля Быкава з фондаў Дзяржаўнага музея беларускай літаратуры.



іранічных замалёвак. Добрая назіральнасць аўтара дае магчымасць звярнуць увагу на цікавыя выпадкі з жыцця, што так часта здараюцца, але застаюцца незаўважанымі ў хуткім тэмпе паўсядзёнасці.

А якое лета без паэзіі? Вершы Людмілы Кебіч расказваюць пра романтичны і ўзвышаны шлях паэта. Письменніца дзеліцца з чытачом сакрэтамі сваёй паэзіі: як пішуцца вершы, што рабіць без натхнення... Аўтар піша пра ўласны перажыванні, якія хоць раз у жыцці закраліся кожнага пісьменніка:

*Вдрус потянуло на стихи  
Среди недели,  
И, словно листики с ольхи,  
Они летели  
Из глаз, из снов, из-под небес,  
Из ниоткуда...  
И все хотели лучших мест,  
Ложась, как чудо,  
На бархат чистого листа,  
Но было страшно  
Его испачкать, как пустиак,  
Стихом напросным.*

Як любая творчая натура, Людміла Кебіч звяртаецца да філасофскіх разважанняў пра сэнс жыцця, каханне і самакаштоўнасць асобы: «Но есть смысл в деле многотрудном — не потерять себя — найти». Вершы паэтэсы адрозніваюцца лёгкасцю ўспрымання і глыбінёй сэнсу.

Пра цяжкі выпрабавальны шлях пісьменніка расказвае ў цыкле апавяданняў пад адной назвай «Пасярэдзіне лета» Максім Іванов. Цыкл аб'яднаны адным галоўным героем — спачатку студэнтам філалагічнага факультэта, а потым намеснікам дырэктара гандлёвай фірмы Антоном Н. Па гэтых радках здаецца, што шлях быў ужо і не такі цяжкі. Аднак студэнт Антон марыў пра кар'еру пісьменніка, моцнае і шчаслівае каханне з прыгожай дзяўчынай. Не атрымалася. Пісаў кароткія апавяданні ў стол, але праз пэўны час крытыкаваў і гэтыя спробы п'яра. Моцнае каханне пражыло два гады, а потым толькі пустэча і расчараванне. Ці даць Максім Іванов Антону шанц знайсці сваё прызначэнне? Усе адказы ў цыкле.

Акрамя яркага сонейка і пахучых траў лета нагадвае нам пра трагічны падзеі мінулага. 22 чэрвеня 1941 года пачалася Вялікая Айчынная вайна, якая пакінула глыбокі след у душы кожнага. Вершы Фёдора Гурыновіча, аб'яднаныя назвай «Франтавы матылёк», кранаюць сэрца натуралістычным

апісаннем падзей і яркімі параўнаннямі. У творах аўтара прасочваецца храналагічны парадак — ад першых крываваў баёў да радасных слёз перамогі. Фёдар Гурыновіч раскрывае розныя аспекты Вялікай Айчыннай вайны. Паэт згадвае і партызанскую барацьбу, і танкавыя бітвы. Не забывае і пра жанчын на вайне, якія нараўне з мужчынамі абаранялі Радзіму ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

*И женщины суровых ратных дней  
С мужчинами сражались наравне,  
Да вот в стихах остались*

*не воспеты:*

*В боях за честь погибли*

*все поэты —  
За честь печальной Родины своей.*

Тэма кахання прасочваецца амаль у кожным матэрыяле часопіса. Таццяна Цвірка пачынае сваю серыю апавяданняў з трагічнай гісторыі «Доля», у якой чытач знаёміцца з Іванам, на першы погляд, звычайным высковам п'яніцам. Аднак далей пісьменніца расказвае пра цяжкі лёс героя: памерла ад каранавіруса любімая жонка, якая была цяжарная. Здаецца, у гэты момант і жыццё Івана абарвалася, ён ужо дзесьці там... разам са сваёй Марынай. Таццяна Цвірка таленавіта апісвае пакуты галоўнага героя. Гора адчуваецца нават праз апісанне мэблі і быту ўдаўца. Цяжкія падзеі прыводзяць Івана да думкі аб самагубстве, аднак у жыццё свае планы на мужчыну.

У апавяданні «Тапаліны пух» адлюстравана тыповая гісторыя пра няправільны выбар, калі з-за яркіх юнацкіх эмоцый нельга ўбачыць сапраўдную глыбіню пачуццяў, а потым ужо вельмі позна... Галоўная героіня Марына (напэўна, аўтару падабаецца гэтае імя) гуляла з пачуццямі закаханага ў яе хлопца Ігара, сумнявалася, жартавала. Не да смеху было дзяўчыне, калі каханне ажаніўся на яе аднакласніцы. «Марына почувствовала, как по щекам тихонько сплывали тёплые слезинки. Прильнула к подушке. Ресницы целовало забытьё. В плен забирал сон. <...> Плясала, гудела свадьба».

Аб'ядноўвае згаданыя вышэй тэмы паэзія Андрэя Скарывкіна. Аўтар піша пра моцнае і ахвярнае каханне, аддае даніну памяці свайму дзеду Максіму Скарывкіну, які загінуў 16 красавіка 1945 года пры штурме Зялёўскіх вышынь на заходнім беразе Одэсы.

*Как ни молись — судьба жестока!*

*Ведь ты увял в разгар весны —*

*В пучине бурного потока,*

*Вдали от вод родной Двины...*

Раскрывае гэтыя тэмы пісьменнік на фоне гарачага спякотнага лета, дзе «...земля разродилась цветами, легко выдыхала парок».

З агульнай карціны крыху выбіваецца творчасць Нежданы Окрык (Святлана Ластацкіна). У апавяданні «Палыч, палыч-трава...» вачыма маленькай выскавай дзяўчыны чытач глядзіць на адну з жудасных тэхнагенных катастроф XX стагоддзя — аварыю на Чарнобыльскай АЭС. Ціхае, мірнае жыццё вёскі скончылася ў адзін дзень. Галоўная героіня з сям'ёй была вымушана пакінуць родную зямлю, аднак трагедыя гналася за імі па пятах. Ад гора памерла бабуля, хутка за ёй загінуў і бацька, які ўвесь гэты час працаваў ліквідатарам. Праз шмат гадоў яны вярнуліся ў вёску дзядзінства, каб выканаць апошнюю волю маці — пахаваць яе на роднай зямлі. І, напэўна, упершыню за доўгі перыяд галоўная героіня адчула спакой і душы. Вяртанне на малую радзіму дало ёй веру ў заўтрашні дзень, бо роспач і боль засталіся там, у мінулым...

Апавяданне «Семдзясят гадоў вайны» цудоўна спалучае мастацкі сюжэт і дакументальныя звесткі. Галоўны герой Максім Нікіфаравіч — дзіця вайны. Разам з матуляй яны хаваліся пад печкай ад фашысцкіх снарадаў, збіралі гнілую бульбу, вырастоўвалі ранага савецкага лётчыка. Праз гады Максім Нікіфаравіч, ужо сталы чалавек, вяртаецца на месца былой вёскі на магілу маці. Мужчына ўспамінае той цяжкі перыяд ваенных падзей, сваё дзядзінства, дзе было так шмат болю і смерці... Ён развітваецца з самым дарогім чалавекам, бо наступнай сустрэчы можа не адбыцца. Падчас вяртання дадому Максім Нікіфаравіч, глядзячы на сучасных дзіцей, разважае на тэму вайны: «Война — это всепожирающий монстр, который может возродиться из пепла с каждой кровью. Она существовала всегда: между соседями, родами, в семьях, между братьями... Для того, чтобы искоренить её дух, нужно вытравить зависть и ненависть сначала в своей душе, а это мало кому по силам. Мне уже ничего не страшно, и я счастлив, что могу поделиться опытом со своими детьми и внуками. Главное, чтобы они меня услышали».

У раздзеле «Час. Жыццё. Літаратура» Ірына Князева прадставіла незвычайнае эсе «Аўтамабіль, час і Васіль Быкаў», дзе апавяданне выдзяецца ад імя нейкага Олека, як потым даведваемся, — аўтамабіль «Волга», ГАЗ-24. Сама аўтар характарызуе твор як «імпровізацыйна-тэхналагічнае эсе о жыцці і творчасце». Спраўды цікава прачытаць «меркаванне» аўтамабіля пра найбуйнейшага беларускага празаіка. Ірына Князева таленавіта спалучае бытавыя сцэны з літаратурнымі памкненнямі Васіля Быкава. Незвычайная форма апавядання выклікае здзіўленне і лёгкае непаразуменне, бо ў некаторых момантах пачуццё Олека здаецца занадта іштучным (у той ступені, наколькі гэта магчыма для аўтамабіля). Эсе змяшчае фота і малюнк Васіля Быкава з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры.

Пра сучасныя праблемы і будучыню аўтарскай літаратуры пагутарылі старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч і літаратурнааўда, аўтарскае пісьменнік Магамед Магамедаў. Закранулі важныя пытанні развіцця літаратуры, падтрымку маладых аўтараў і фармат развіцця беларуска-аўтарскай літаратурнай тасункі.

Таццяна Сідарава ў артыкуле «У памяць пра шчаслівае імя» нагадала пра юбілей рускага пісьменніка Мікалая Гоголя і прысвечаныя гэтай падзеі мерапрыемствы ў Мінску. Таксама пра міжнародныя сувязі піша Вадзім Салееў. У аглядзе «Тэатральны тэлемент праз паўпланеты» на фестываль «УМОУНО» аўтар робіць акцэнт на супрацоўніцтве паміж Полацкам і кітайскім горадам Муданьцзян.

У «Кнігасферы» Анатоля Эзкаў разглядае кнігу Таццяны Дашкевіч «Вока». Письменніца ўмее затрымаць увагу чытача, таленавіта раскручваючы звычайную гісторыю ў захалпальны сюжэт. Вось што піша Анатоля Эзкаў пра твор «Вока»: «Повесть вполне может претендовать на самостоятельную иллюстрированную книгу для подростков и даже, осмелюсь сказать, на экранизацию. Кстати, забегая вперёд, добавлю, что многие рассказы Татьяны Дашкевич могли бы лечь в основу короткометражных, а при дальнейшей разработке и полнометражных художественных фильмов, настолько динамично развиваются в них события — поистине как в кино».

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

# Каханне, сад і вершы

Кніга паэзіі «Пуцявіна» яшчэ пахла фарбай, як мне яе падарыла Зінаіда Дудзюк. Абылося тое на ўрачы-стасці ў Жабінкаўскай раённай бібліятэцы, дзе я прэзентаваў сваю «Гаму для дваіх». У той «Гаме» была незаслаўная пародыя на верш Зінаіды Іосіфаўны. Восі і абмян-ліся падчас імпрэзы сваімі пісьмен-ніцкімі набыткамі.



Кожны аўтар ведае, як няпроста сён-на надрукавацца, асабліва калі жывеш не ў сталіцы. Часта творцы, нават чле-ны Саюза пісьменнікаў вымушаны дру-кавацца ў прыватных выдавецтвах і за свой кошт. Вартасць выдадзеных такім шляхам кніг, здараецца, выклікае скеп-тычную ўсмішку: заплаціў грошы — і друкуй розную акалесіцу! Восі і ў «Пуцявіне» выхадныя даныя: «Коб-рын. Выдавец Ніжнік Н. П.». Больш за тое, рэдактура і карэктурка, а таксама камп'ютарная вёрстка — усё было ў ад-ных руках, у той жа Ніжнік.

Значыць, каб выйшла добрая кні-га, аўтару неабходна ўмела працаваць са словам, быць адказным за тое, што пішаш. Гэтыя якасці ў Зінаіды Дудзюк ёсць: яна выдала не менш за чатыры дзясяткі кніг, у тым ліку восем раманаў, 38 гадоў носіць членскі білет творчага саюза, скрупулёзна выварае кожнае сло-ва, бо новая кніга, як прызнаецца сама, заўжды ў радасць.

У апошнія гады шмат вершаў са збор-ніка можна было прачытаць у газете «ЛіМ», часопісе «Малодосць», у альма-наху «Берасцейская скарбніца». Зна-чыць, яшчэ да нараджэння кнігі Зінаіда Іосіфаўна выверыла, як успрымаюцца яе творы чытачамі і калегамі-паэтамі.

У анагадзі чытаем: «Вершы збор-ніка «Пуцявіна» — пра жыццёвы шлях чалавека, які шмат што для сябе адкрыў і зразумеў, але не стаіўся і не расчара-ваўся, а гатовы рухацца да новых спас-ціжэнняў...» А калі гэта не проста ціка-вы чалавек, але і паэтэса, дык чытача чакае многа непаўторных адкрыццяў.

Пачынаецца кніга вершам «Сад Янкі Купалы», дзе «жывуць патаемныя сло-вы для тых, хто пачуць іх здатны, выхо-дзяць казкі са сховаў». Вобраз саду пе-раходзіць з верша ў верш. Палюбуецца вясновым:

*Сад вось-вось заціце,  
Растуляе пялёсткі, як вусны.  
І аблокам ляццець  
Над яго малодосцю спакуснай.  
Нават вецер заціх  
Хараством счараваны.*

Любой парою сад Дудзюк выклікае асалоду і замілаванне, бо менавіта гэтак чытачом успрымаецца кожная рэч, лю-бімая аўтарам і апісаная з душой.

Ці можа быць паэт не закаханы? Му-сіць, не, бо паэзія і каханне вельмі су-гучныя. Хаця мы ведаем, што Зінаіда Іосіфаўна мае сям'ю, якая падтрымлівае яе літаратурны пачынанні, яе лірычная гераіня жыве ўспамінамі пра маладосць і шчырасць пачуццяў, пра таго, хто за-браў яе «дзіўныя сны», з кім развінуліся мары, з кім пасобку шукае сумесную дарогу па непраходным балоце, як ка-зана ў «Хайку».

Шчаслівыя напоўніцу бываюць зака-ханыя, калі разам ідуць адной сцяжы-най. А калі шукаюць і не ў сілах знайсці адзін аднаго, калі могуць толькі марыць аб сустрэчы і радасных хвілінах? Тут, на думку паэтэсы, не ўрагуе нішто: ні віно, ні сустрэчы з іншымі, можа, нават пры-гажэйшымі асобамі:

*І сустрэнеи мільён жанчынь,  
Будуць грэзінныя ці святыя,  
Але знойдзеца шмат прычын,  
Каб сказаць: «Не тыя, не тыя...»  
...  
Можаш выціць мора віна  
Для развагі — спакой не займееш,  
Бо навек я ў цябе адна,  
І мяне нішто не заменіць.*

Каб не паўтараць папярэдняга, паэт павінен ведаць, што было зроблена ў літаратуры да яго. У кожнага творцы абавязкова ёсць любімыя аўтары, да вобразяў і твораў якіх ён звяртаецца і раз, і два, і пяць.

Апроч верша «Сад Янкі Купалы», у зборніку «Пуцявіна» змешчаны і «Ку-пала з Беларуссю» пра самы трагічны перыяд у жыцці паэта-прарока, калі ішла вайна, ён быў адарваны ад род-най зямлі, куды ўсёй душой імкнуўся вярнуцца. Але загінуў, не дачакаўшыся вызвалення, хоць назаўжды застаў-ся ў памяці народа, бо «пакуль Ку-пала з Беларуссю, жыць будзе вечно Беларусь».

У іншых знакамітых аўтараў, пра якіх расказвае паэтэса, лёс таксама трагічны. Так, класік персідскай літаратуры Фір-даўсі памёр жабраком, бо не прагнуў да-гадзіць зміра. Жыццё знакамітай паэ-тэсы, нашай сучасніцы Яўгеніі Янішчыц абарвалася ў сорок гадоў: «збытала пра-донне з вышэйшай». Яшчэ маладзейшым знішчыла сталінская «мясарубка» паэта Барыса Карнілава, а польскаму кам-пазітару, які быў звязаны з удзельнікамі паўстання 1830—1831 гадоў, Фрыдэры-ку Шапэну не суджана было жыць па-донне з вышэйшай. Яшчэ маладзейшым пісьменніцай Жорж Санд, аднак гады жыцця ўжо лёсам былі злічаны.

Зінаіда Дудзюк даўно ўсвядоміла сваё прызначэнне і не шкадуе самых важ-ных слоў для таго, каб расказаць пра Беларусь, пра спеўнае сэрца яе народа і песеннасць роднай зямлі. Хаця паэ-тка і не прапагандуе прыцып «ні дня без радка», аднак разумее, што «занадта век і дзень кароткі, каб абы-як на свеце жыць», таму ў пісьменніка няма ні вы-хадных, ні святаяў, а ёсць натхненне, жа-данне працаваць.

Зінаіда Іосіфаўна зацікавілася, адкуль прыйшоў яе прозвішча, і ў «Жартоўнай радаслоўнай» заўвага, што яе род пай-шоў ад знакамітых дудароў, якія і праца-ваць умелі, і выдатна дулі ў дуды. Зараз, калі «меды» болей на трубы і саксафоны, «дудары амаль звыліся, ды Дудзюкі ўсё ж засталіся». У другім вершы, дзе па-этэса вандруе ў прасторы і часе, шукае ў мінуўшчыне вытокі свае, усцешана заўважае ў маленькім унуку знаёмых рысы прашчурай.

Кожны, хто возьме новы зборнік Зи-наіды Дудзюк і будзе ўдумліва і сур'ёзна знаёміцца з ім, мае права на свае жы-ццёвыя адкрыцці і радасць ад сустрэчы з мілагучным і трапным словам, сказаным паэтэсай.

Расціслаў БЕНЗЯРУК

## Палітра пачуццяў

Застаецца ў нас каханне, заста-ецца боль, застаецца многае. І паэзія можа перадаць гэтую палітру пачуццяў, тыя эмоцыі, тую простую чалавечую радасць ад што-дзённых, здавалася б, рэчаў. Такая яна і ў зборніку Ірыны Карнаухавай «Приходи помолчать», які мае вель-мі дакладную назву.

Менавіта ў маўчанні-разважанні мы можам многае зразумець — унутрана, душой, у выніку глыбокіх роздумаў. Можам нават спрачацца з сабой, спра-буючы знайсці адказы на адвечныя пытанні. Дакладныя адказы для нас, нашага часу. Мы перасталі бачыць, выразна адрозніваць, які Зло прыбіра-ецца ў адзенне Дабра, як ад дакучлі-вых дыскусій ужо не бачна нават пры-гажосці вакол: прыроды, чалавечых адносін, радасці і здзіўлення новаму, яшчэ нязведанаму.

Паэтычныя творы Ірыны Карна-ухавай прадстаўлены ў кнізе пяццю часткамі. Пісьменніца вельмі шчыра з чытачом, пра што б яна ні казалася, ярка гучыць заклапочанасць нашай будучыняй, тым, што мы пакінем на-шчадкам і што застанеца ў іх памяці пра нас.

*То, што ўдзіліло, потерялось слово:  
Мир людей у бездны на планете снова!..  
Изменились смыслы, про любовь забыли,  
И у серафимов помолались крылья.*  
.....  
*Счастье и свобода не даются свыше.*

*Есть в сердцах у многих потайная ниша,  
В ней хранятся нежность, доброта  
и счастье.*

*Люди мира, знайте: выбор в вашей  
власти.  
(«У бездны»)*

Грамадзянская лірыка ў першай част-цы кнігі «Возрождение души» мае ціка-вы пераход да вершаў, прадстаўленых у другім — «Природная живопись».

Тут паэтэса шырока выкарыстоўвае літаратурныя прыёмы — метафары, алегорыі, параўнанні, гэтым як бы ўраў-наважваецца эмацыйны стан чытача. У кожнай з апісаных пор года ці з'яў прыроды — свая асабліва прыгажосць. Надзеленыя і сваёй мудрай філасофіяй радкі быццам зноў запускаюць у рух «кола жыцця». І гэта, несумненна, адчуе чытач.

*Не станем мы с тобой грустить!  
Невидимая миру нить  
Сквозь зиму сможет сохранить  
Июльский зной, грозу в раскатах.  
И будет новая весна:  
Вишнёвый «снег», крик ишпуня,  
«Сиреневые» времена  
И соловьиные закаты...  
(«Уходит лето»)*

Тонка апісвае І. Карнаухава не толькі свет прыроды, але і прыроду чалавечых пачуццяў. Інтымная лірыка — у частцы «Порхали бабочки в душе». Тут кожны можа знайсці сваё, адпаведна працула-му, перажытаму. Але свае «маячкі» вы-стаўляе і аўтар.

*Брели, прижавшись, молодые,  
Несли стаканчики в руках*

*С напитком вкусным. На щеках  
Печати — Божие! — святые.  
(«Счастливые»)*

Але ў жыцці здараецца ў дваіх «разны ўровень орбит», «она была кариатида, а он — духовный инвалид», калі ўжо «нет любви — лишь мерзлота»... Ма-быць, тады трэба проста... памаўчаць.

*Левитируемы души —  
родственные.  
И в общении немые —  
духом сходственные.  
Взгляд-то красноречив:  
вместе быть — благодать!  
В чувствах — химии взрыв!..  
Приходи помолчать...*

Дзве заключныя часткі кнігі — «Без границ, без условностей» і «Я радуюсь при встрече с вами!» — дэманструюць творчыя магчымасці паэтэсы, яе імк-ненне да пошуку новых формаў выка-звання думак, сучаснага чытання класікі. Тут ёсць радкі, напісаныя ў стылі япон-скага вершаскладання — хоку.

\*\*\*  
*Портал открылся  
Для тех, кто излучает любовь  
Свободный выбор*

Цікавыя і двухрадковыя, дзе «в стихах и музыке осенней так много грусти и то-ски», дзе ёсць заклік берагчы «всех свет-лых людей, наполненных чудом фанта-зий, идей».

У працяг арыгінальных твораў і верш «Осыпаются астры в садах» (дыялог з Буніным). Раней мы маглі бачыць



досвед у зборніку «Шапка метаморфоз» (з Марынай Шапалавай па Даніілу Хармсу), калі верш пішацца двума аўта-рамі або побач — паэтычныя радкі су-часніка, якія навяяны думкамі класіка. Так, сапраўды, колькі б часу ні мінула, а чалавек будзе гэтаксама кахаць, адчу-ваць, спадзявацца на лепшае.

*— Осыпаются астры в садах,  
Стройный клён под окошком  
желтеет...  
(І. Бунін)*

*— Не печальтесь! Ведь это не крах:  
За зимой вновь весна заестреет.  
(І. Карнаухава)*

Восі так, нібы нанова пражыла на-цяцё. Асаблівае. Эмацыйнае. Паэтычнае.  
Таццяна ЯКАЎЛЕВІЧ



Віктар ШНІП

\* \* \*

У воблаках паэзія і проза,  
І белы свет асветлены слязою  
Сціслай прыдарожнае бяроза,  
Што не пайшла за небакрай за мной.

Гляджу праз далячынь, нібы праз вечнасць,  
На усё, што Там, дзе век мяне няма,  
Дзе лугавая з дзьмухаўцамі млечнасць,  
А па-над ёю травеня сурма,

Якую я люблю і разумею,  
І чую праз мінулыя гады.  
Ізноўку бачу ў воблаках завею  
І маміны, і бацькавы сляды.

І усё далёка так, як не бывала.  
І блізка так, што і няма бліжэй.  
Бяроза мне галінкай памахала,  
І час пайшоў хутчэй, хутчэй, хутчэй...

## Салом

Ты ў свеце старым і табе невядомым  
Ззубіўся іголкай у стозе саломы,

Дзе ёсць яшчэ жыта сухія зярняты.  
Ззубіўся, сказаў, што сам Бог вінаваты  
У тым, што паблытаны сцежкі,  
як ніткі.

І вецер не знойдзе цябе сёння прыткі,  
Бо ты ўжо не хочаш даўно адиукацца,  
Не хочаш дадому з саломы вяртацца,  
Як пыл, што ўзятае і падае долу.  
Ты смочаеш цукерку, і пахам ментолу  
Плывуць за табою нябачныя цені  
Былога твайго і тава летуценні.  
У свеце саломы такой, як і дома,  
Іголка ніколі не стане саломай.  
І рана ці позна усё ж знойдзеш ты нітку  
І сам зацырнеш падраную світку.  
І ў свеце старым і табе ўжо вядомым  
Народзіцца сонейка ў стозе саломы.

\* \* \*

Нехта побач, а нехта далёка, высокая  
Ад цябе, ад мяне, ад вясновай раллі.  
Да вакна прылятала, крычала сарока,  
Што не ўсе ўжо вярнуцца змаглі жураўлі,  
Як не ўсе адляцелі, калі адляталі.  
Так заўсёды было, так і будзе заўжды.  
І палюхае нас таямнічая далеч,  
І цвітуць, як гараць з нашым ішчасцем,  
сады.

І самота над лугам ляціць з жураўлямі,  
І ты ўслед ім глядзіш, нібы родным, сваім.  
І знікае сцяжына, зямля пад нагамі,  
І ўзятаеш над лугам, як з яблыні, дым.  
Толькі ўсё ж ад зямлі нам тут

не адарвацца —  
Мой крыжамі бацькоў прыраслі да зямлі,  
Дзе нядаўна яшчэ нам было тут  
па дваццаць,  
І не клікалі нас, як радню, жураўлі.

\* \* \*

Не бяжы — ад сябе не ўцячэш,  
Як вада ад сябе не ўцякае,  
І не бойся, што заўтра памрэш,  
Хто памёр — ужо не памірае.

Вырастае на сцежцы трава,  
І каменне ў палях падростае,  
Не чакае нікога царква,  
А цябе пагатоў не чакае.

Ты бяжыш, як у пекле гарыш,  
А душа, хоць гарыць — не згарае.  
Ад сябе на зямлі не збяжыш,  
Ну а Там — адзін Бог толькі знае.

\* \* \*

Будзе ноч, а за ёй прыйдзе раніца,  
Аб расу наша сонца параніцца,  
І услыве па-над соннай зямлёй,  
Абляючы травы крывёй.

Будзе ноч, а пакуль што ў нас дзень,  
І ляціць да каня авадзень,  
А калі б жа пчалюю ён быў,  
Ён бы кветкі, як сонца, любіў.

Будзе ноч, а за ёй прыйдзе раніца,  
І, глядзіш, у пчалу закахаецца  
Авадзень, як з пчалюю спаткаецца,  
Калі сонца аб росы параніцца.

Будзе ноч, а пакуль што ў нас дзень,  
І ляціць да каня авадзень,  
І да кветак крыляе пчала,  
І нікому не жыць без святла.

\* \* \*

Мой мілы сабака, мой сябра Міёна,  
Вялікая ты, і ты любіш хадзіць  
Па Мухлі, нібыта па моры зялёным,  
Дзе ў кожнай травіны  
дажджынка трыміць,  
Што з неба нядаўна зляцела вяснова.  
Нам добра на Мухлі

з табою заўжды,  
Адзін аднаго разумеем без слова,  
І наша вандроўка —  
наш час залаты.  
Мой мілы сабака, мой сябра Міёна,

Ніхто так, як ты, не сябруе са мной.  
І нас разумеюць іпакі і вароны,  
Ды толькі не людзі вячэрняй парой...

\* \* \*

Парыж. І чоўнам мы плывем па Сене.  
Махае нам, вітаючы, Бальзак.  
І над вадою цёмнай клён асенні,  
Нібыта ў келіху сівы каньяк.  
Парыж... Мы ў ім былі, і мы жылі,  
І будзем жыць, і нашы гарады  
Найлепшыя, хоць рымскі воўк зноў вые,  
Выходзячы з антычнае вады,  
Што засталася ў мёртвым Калізеі.  
Будуецца ізноўку Калізей.  
Парыж і Рым, як музы і музеі.  
Ды больш люблю Купалаўскі музей!

## Рана ці позна

Хай рана завершыцца тое,  
Што боль нам прыносіць і сум.  
У дрэва, як мы, нежывое  
Схаваюцца ціша і тлум.

Хай позна, ды знойдуцца людзі,  
Якім ты патрэбны даўно,  
І хай тое будзе, што будзе,  
І сонца загляне ў вакно.

Ці рана, ці позна — аднойчы  
Спытаецца ў кожнага Бог,  
Без слоў зазіраючы ў вочы,  
Што змог ты і што ты не змог.

А мо не спытае нічога,  
Бо што ў чалавека пятаць,  
Які век не веруў у Бога,  
Пакуль не пачаў паміраць.

Ні рана, ні позна — ніколі  
Нам больш не вярнуцца сюды,  
Дзе ўсё ад любові і болю,  
Дзе ўсё пачалося з вады.



Тамара БЯРЭЗІНА

## Ракуцёўшчына

Дзе здаўна пье крынічка,  
І сінеюць васількі,  
Час пранёсся яркай знічкай,  
Плыню гаманкой ракі.

Засталіся для нашчадкаў  
Вершаў чутлы радкі,  
Што выходзілі так гладка  
З-пад Максімавай рукі.

І ліюцца хваляі песні —  
Непаўторныя радкі,  
Што на лёгкіх крыльцах неслі  
Трапяткія матылькі.

## Гучала флейта

Гучала флейта. Характвом  
Крыштальных гукаў закранала,  
Нябачным воблачным крылом,  
Свайёй пшчотай ахінала.

Тых гукаў светлы лёгкі рой  
Жывая хваля падхапіла.  
Была ў той хвалі вясновай  
Жыцця чаруючая сіла.

І гукі да глыбін душы  
Даносілі тых чараў тоны,  
Так хваляваліся ў цішы,  
Так хвалявалі непаўторна!

\* \* \*

Завару духмяную гарбату —  
Зёлкі, што ўніталі лета пах.  
Подых ветру, водар ліпы, мяты,  
Красак на няскошаных лугах.

Сонейкам напоі іскрыцца ў кубку.  
Водар напаўняе скрозь пакой.  
Разліваецца па целе хутка  
Вытанчаны, сцішаны спакой.

\* \* \*

Плыла Уша істужкаю  
Сярод мурожных траваў,  
А хвалі сонца гушчалі,  
Шанталіся ласкава.

Куды рака руплівая  
Гады мае панесла?..  
А хваля гаварлівая  
Пяе былая песні.

Як некалі, нябёсамі  
Рака ізноў любуецца,  
І незабудкі з росамі  
Вясновымі цалуюцца.

\* \* \*

Мары ўюцца пра каханне ўпотаі...  
Смага да дуцзюнага цяпла...  
Кветачка вясновая пшчотай  
На лясным грудочку расцвіла.

Праз жыццё бяжыць былога сцежка,  
А на ёй хаваюцца сляды...  
Шчасцейка, асветленае ўсмешкай,  
Сагравае сэрца праз гады.

\* \* \*

Сагрэтая праменьямі зямля,  
Сваё цяпло нясе ўсяму жывому,  
Звініць у зонкіх спевах салаўя,  
Красуецца і не баіцца грому.

Калі душа праменьніца святлом,  
У тым святле сагрэцца кожны можа  
І трапяткім напоўніцца добром,  
І растварыць журботу і трывожнасць.

Не дапушчае здрады і хлусні,  
Спраўляецца з пяхучаю бядою,  
Вясёлкавая падаўжае дні,  
Нясе для інішых сонейка з сабою.



Міхась ПАЗНЯКОЎ

## На ранішнюю прагулку

Зрабіўшы традыцыйную паўгадзінную фіззарядку, паснедаўшы на верандзе, адначасова з маёй чатырохлапай сяброўкай Нораі, адпраўляюся з ёю на ранішнюю прагулку ў лес. Здзіўляюся, адкуль у мяне такое арганічнае пачуццё асалоды лесам. Я ўспрымаю яго жывым суразмоўцам, шчырым сябрам, з якім заўсёды добра. Задумваюся і адразу прыгадваю свайго тату, чалавека філасофскага складу, разважлівага, мудрага, аптымістычнага. У гады майго ранняга дзяцінства ён працаваў лесніком. І, вядома, часта браў нас, сваіх сыноў, з сабой. Тагаў лес быў дагледжаны, чысты і прыгожы. Без паваленых бурога дрэў, ламачча, непраходнага хмызняку і рознага смецця. Стараннацю працавітых рук і высокай адказнасцю за даручаную справу, асаблівай любоўю да лесу дамагаўся тата таго, што ў лесе было прасторна, прыгожа, святочна. Гэтага я тады сваім дзіцячым розумам не мог усведамляць, нібы так, само па сабе, яно і павінна было быць. Але цяпер, нярэдка наведваючы нашы лясы, дзе нямала буралому, ламачча і непатрэбнага кустоўя, прыгадваю той, тагаў, лес, у якім сумленна шчыравалі, і з глыбокай удзячнасцю думаю пра тату. Кожны раз мы прыбіралі паваленыя дрэвы, рознае ламачча, высякалі лішняе хмызнякі, зносілі на палыны або ўзлескі, дзе церабілі, а пасля пад строгім татавым наглядам дробнае спальвалі, а вартэ складвалі на дрывы. Працаваць даводзілася шмат, але тата не прымушаў, а зацікаўляў гэтым заняткам. Безумоўна, я не мог тады разумець, што ён не толькі далучае да працы, карыснай справы, але і дапамагае ўбіраць у душу вялікае, прыгожае, вечнае. Выхоўваў любоўю да працы, да характава, адчуванне велічы жывой прыроды, створанай, бадай, па яшчэ не адкрытых для нас законах. Тата сапраўды не прымушаў выконваць цяжкую працу, а далучаў да сваіх абавязкаў з нейкай асаблівай радасцю і ўлюбінасцю ў лес. Гэтым не выклікаў у дзіцячай душы непрыняцця, абьякавасці. Стаміўся, пасядзі каля дрэва, паслухай яго голас, адчуй яго загадкаваць, ўбярэй у сэрца лясныя мелодыі. Або еш гяды ці збірэй грыбы. Ведай, што лес — вялікае багацце. Ён абягравае, упрыгожвае, корміць... О, тата ў душы быў пэзатм, філосафам, мог зацікавіць, зачараваць. Умеў падсвітаць птушкам, ды так, што тыя адгукаліся, нярэдка прыляталі на яго мастацкі свіст. Ён разумее і чуў кожнае дрэва, адчуваў душу кожнага з іх.

«Прыкладзі вуха да гэтай магутнай яліны, сыноч, — бывала звяртаўся ён да мяне, — паслухай, чаму сумуе яна. Можна, таму, што паабсыпаліся яе спелыя залацістыя шышкі, а маладыя не выраслі? Ці з-за таго, што паранена васьм гэта елачка, яе ўнучка?» І я прыхінаўся да тоўстага смагастага ствала і мне падавалася, што дрэва штосьці шапача ў адкас... А тата пачынаў завіхацца каля елачкі, бінтуючы надламаную лапку...

Помніцца, аднаго разу ён падвёў мяне да стройнай бярозкі. «Паглядзі, палюбіўся, якая яна прыгожая, у бельм святочным сарафане, з дзівоўнымі завушніцамі, цягнецца да неба, сонца. Паслухай, як пшчотна, ціха спывае яна.

Чуеш? Яна радуецца прыгажосці, табе, жыццю... Просіць: не ўзлазь на мяне, не ламай маіх галінак, яны — мае дзетачкі... А падзівіся, што бярозка дорыць нам!» І тата паказваў на прыгожанькі грыбок, які схаваўся пад шырокім зялёным лістком нейкай расліны. Ён акурата зразаў яго і клаў у мой кошык. «Гэта падбярозавік, — працягваў тата. — А вось, палюбіўся на ліловае пшчотнае дзіва. Гэта лясныя званочкі. Паслухай іх ласкавы галасок, аб чым яны гавораць нам?» І тут ён пачынаў расказаць казку пра чароўную кветку, якая ў канцы аповеду нечакана ператваралася ў прыгожую дзяўчыну... Потым, нібы падводзячы вынік, тата завяршаў: «Бачыш, сыноч, тут усё жывое, усё створана для радасці, для добра. І ты памятай аб гэтым і расці ўважлівым, кляпатлівым, чуйным, твары добро. У гэтым — шчасце...»

Часта тата спяваў у лесе, і тады ў маёй душы адбывалася штосьці неверагоднае, чаго я не мог у той час ні зразумець, ні растлумачыць. А гэта ў яе перацякала, усялялася таямнічае лясное і чалавечае характава, сіла асалоды жыцця, дабрыні, шчасця. Дзякуй табе, мой тата! За твае незабыўныя, добра засвоенныя ўрокі, самыя дейсныя, самыя важныя, самыя простыя, самыя правільныя!



Фота Кастуся Дробова.

А мы з Нораі, якая таксама вельмі любіць лес усім сваім чуйным сабачым сэрцам і розумам, крочым лясной дарогай і зліваемся з гэтай веліччай, цудоўнай, таямнічай прыроднай прыгажосцю. Такой яркай і шматграннай, чыстай і чулай, якую з усімі яе нюансамі і фарбамі, гукамі і мелодыямі немагчыма перадаць звычайнымі словамі, нашай чалавечай мовай. Таму мы ідзём моўчкі, насцеж адкрыўшы свае душы гэтаму вялікасному характаву...

## Дарога

Гаспадар кватэры ў горадзе Сакі, дзе я жыў, праходзячы лясенне ў мясцовым санаторыі «Сакропаль», мужчына гадоў шасцідзесяці па імені Эрык, прыехаў па мяне, каб адвезці на вакзал, са спазненнем на дзесяць хвілін. Я не паспеў пахвалівацца, як самому дабрацца, выклікаць таксі, не маючы мабільнай сувязі. Ён напасіў прабачэння, што затрымаўся, на што я прыязна ўсімхінуўся, заўважыўшы, што часу яшчэ дастаткова. Збірацца не патрэбна, быў напатагове, рэчы стаялі ў прыхожай. Эрык дапамог данесці да машыны, даволі прыстойнай. Ехалі хвілін дваццаць пяць, размаўлялі. Ён жыве ў Саках, гарадок ведае добра. Паведаміў нямала цікавага. Галоўнае, на чым я засяродзіў сваю ўвагу, ён задаволены прыходам Сакі. Менавіта цяпер распачаўся пад'ём ва ўсіх кірунках, адчуўся клопат аб людзях, адчувальнымі сталі стваральныя праца, павага да рускага чалавека...

Каля ўваходу на вакзал паразмаўлялі крыху і развіталіся. Эрык запрашаў прыязджаць. Я шчыра падзякаваў, бо жыў у трохпакаёвай шыкоўнай кватэры тыдзень адзін. Мой маскоўскі калега,

# Тры эсэ

з якім мы прыехалі разам, праз чатыры дні выехаў на Каўказ па творчыя справы. Да таго ж побач з домам гарадскі парк, бульвар, кафэ і помнік Мікалаю Васільевічу Гоголю. На прымацаванай шыльдзе на ім запомнілася гоголеўская фраза ў лісце да В. А. Жукоўскага: «Быў... у Крыму, дзе пэцкаўся ў мінеральныя гразі».

На вакзале прайшоў кантроль, крыху пачакаў на пероне. Хутка падышоў поезд «Еўпаторыя — Масква». Каля майго другога вагона сустрэла ветліва маладая правадніца, назвалася Веранікай. Не было часу і адпаведнага настрою, каб паразмаўляць: імя для беларускай літаратуры знакавае.

Вагон плацкартны, білеты браў мой маскоўскі калега, купэйных не было на той момант. Ды я асабліва не перажываў: бліжэй да народа, шмат што пачуеш, убачыш за доўгую дарогу. Спадарожнікамі аказаліся два сталыя мужчыны і дэмабілізаваны матрос.

Было позна, за акном цемра, таму адразу пасіяліліся на адпачынак. У цягніках я ніколі не мог заснуць, часова падрамаць, іншая справа. Гэтак і цяпер. Прылёг, накрыўся адной прасцінёй, бо душнавата, і прыдрамаў крыху. Праз нейкі час цягнік спыніўся каля

марской форме. Служыў на караблі ў Феадосіі. Шчаслівы! На далейшую службу не завербаваўся. На кантрактную бяруць толькі добраахвотнікаў.

Дарога. Дарога. Дарога... Час для сур'эзнага роздуму, самааспаціжэння. Наша жыццё — гэта дарога, яна — форма, спосаб і змест жыцця. І важна быць на ёй шукальнікам праўды, ісціны, дасканаласці, характава. Быць часткай самой дарогі, адчуваць рух фізічна і духоўна. Вітаю дарогу. Дарогу ў сабе і дарогу, якая вядзе наперад.

## Аднорукі

Сусед па ніжняй полцы насупраць — аднорукі мужчына гадоў шасцідзесяці, а можа, крыху старэйшы ці маладзейшы, ехаў, як і я, з Крыма ў Маскву. Спачатку ён моцна здзіўляў мяне тым, як левай здаровай рукою заслаў пасцель, уклаў падушку ў навалачку. Добра, што я не паспашаўся дапамагчы яму. Было б недарэчна.

Я дзвюма рукамі так не справіўся, як ён адной. Потым я радаваўся за яго, назіраючы, як ён ідзе па кіпеню, вяртаецца з поўнай шклянкай, плаўна прысаджваецца, умела адкручвае сліошак, насыпае лыжачкай у шклянку каву, гэтак жак спрытна абыходзіцца з цукрам, памешвае. Дастае прадукты, спраўна наразвае, перакусвае. Гэтак жак ўпэўнена дастае з правай кішэнькі кашулі пачак цыгарэт, у імігненне вока ўкідае адну ў рот, выцягвае запальнічку і накіроўваецца на перон. Я спецыяльна прайшоў гэты ж шлях з кіпенем у шклянцы і адчуў, як цяжка рухацца па вагоне цягніка падчас руху. Нярэдка даводзілася трымацца вольнай рукою за парэнчу ці за тое, што траплялася пад руку.

Не менш жыва мой спадарожнік бярэ газету з красвордамі, разгортвае, дастае ручку і запальняе квадрацікі. Спачатку ў мяне мільганула думка распытаць, дзе і пры якіх абставінах страціў правую руку, але, паназіраўшы за ім, палічыў гэта не патрэбным. Нават крыўдным для яго. Падумалася, што гэтым нібы засяроджу ўвагу на яго калецтве, падкрэслаю яго фізічную непаўнацэннасць. Магчыма, удзельнічаў у Афганскай або Чачэнскай вайне. Бо рукі няма па самае плечо... Ды так і не рашыўся. Але вельмі рады яго спрытнасці, уменню пераадолець праблему, спраўляюцца адной рукою, не падаваца маркоце, заставацца паўнацэнным мужчынам. Жыць поўным жыццём. Праўда, курыць і п'е каву залішне, варт было б абмежавацца крыху тут. І ў вачах, на твары праглядаецца адбітак моцна перажытага, яўна складанага, ды і гэта, напэўна, праз нешта іншае, глыбока асабістае, а не страгу рукі. Па тэлефоне ён строіць размаўляў з дачкой, далідаваў, што ўсё ў яго добра, размясціўся ўдала... Потым, што Крымскі мост праехалі спакойна, абстрэлу не было. Яшчэ, каб не хваліліся дома, маўляў, усё ў парадку. Слухаючы і назіраючы, я амаль пакусаў язык, стрымліваючы свае эмоцыі і хаваючы павільгнетныя вочы... І душу яго не стаў трывожыць, не хацеў выразіць старую рану недарэчнымі роспытаннямі. Але пазней, разгаварыўшыся з ім, даведаўся, што жыве з жонкай і дачкой штогод з красавіка да кастрычніка ўключна ў вёсцы непадалёк ад горада Сакі. Больш за дзесяць гадоў таму купіў участак зямлі, тады яшчэ не вельмі доарага, пабудоваў дом, пасадзіў сад, разбіў агарод. А ў Маскву едзе паглядзець, ці ўсё ў парадку з кватэрай, правесці неабходныя плацяжы, вырашыць некаторыя гаспадарчыя пытанні.

Развітаўчыўся ў вагоне, прыбыўшы ў Маскву, мы пажадалі адзін аднаму ўсяго добрага. Назіраючы, як ён (крыху наперадзе, бо я затрымаўся, складаючы багаж) спрытна спускаецца з рэчамі на маскоўскі перон, міжволі, амаль успых, прамовіў сам сабе: «Шчасця табе, сапраўдны, мужны чалавек!»

# Перакладчык Шэкспіра родам з Магілёва

Нацыянальны паэт Англіі, адзін з найлепшых драматургаў свету Уільям Шэкспір (1564—1616) — мастак слова, які прыцягвае увагу чалавецтва на працягу многіх стагоддзяў. Аўтар 38 п'ес, 154 сетаў, 4 паэм, 3 эпітафій, ён быў і застаецца ў полі зроку чытачоў, якія адкрываюць яго неўміручую творчую спадчыну ў перакладзе на свае родныя мовы. Уільяма Шэкспіра перакладалі на беларускую мову Юрка Гаўрук, Віталь і Артур Вольскія, Кандрат Крапіва, Язэп Семяжон, Уладзімір Шахавец, Рыгор Бардулін і іншыя таленавітыя творцы.

А яшчэ сярод ураджэнцаў Беларусі ёсць і перакладчыкі твораў класіка сусветнай літаратуры на польскую і рускую мову. Адзін з малавядомых у гэтай кагорце — прадрымальнік, рускі адвакат, паэт, музычны крытык і перакладчык Рыгор Анатольевіч Блох (1867—1927), які нарадзіўся ў Магілёве ў сям'і ўрача Анатоля Іванавіча Блоха і Розы Мендзелеўны Трахтэнберг. Гімназію юнак закончыў ужо ў Вільні, дзе і жыў разам з бацькамі з 1870 года. Дарэчы, яшчэ ў гімназіі малады чалавек пачаў пісаць вершы. Крыху пазней друкаваў іх у «Вестнику Европы» і «Новостях».

Матэрыяльны статус сям'і дазволіў Рыгору Блоху закончыць юрыдычны факультэт Санкт-Пецярбургскага ўніверсітэта, а таксама Санкт-Пецярбургскую кансерваторыю па класу вялянчэлі. І пачаліся шуканні свайго месца ў жыцці. У свядомасці ўраджэнца Магілёва выбудоўвалася як быццам дзве дарогі — адна вяла да творчасці, другая



Рыгор Блох.

падказвала шлях у прадрымальніцтва, банкаўскую сферу. Спрачаліся, словам, муза і мамона... У «Новостях» Рыгор Блох пачаў актыўна выступаць з артыкуламі, рэцэнзіямі, карэспандэнцыямі пра музычнае жыццё Санкт-Пецярбурга, Расіі, пісаў пра кампазітараў, выканаўцаў... У хуткім часе стаў фактычным рэдактарам часопіса «Новости». На пачатку 1890-х гадоў выдаў кнігу пра італьянскага і расійскага кампазітара Катарына Каваса (1775—1840), які адыграў важную ролю ў развіцці расійскай музычнай культуры. Легендарныя пастаўкі XIX стагоддзя — гэта якраз оперы «Святлана», «Іван Сусанін», «Дабрыня Нікіціч», балеты «Дон Кіхот», «Амур і Псіхея»... Кавас вызначаўся і прыязнымі

чалавечымі якасцямі: ён сумленна прызнаў верхавенства оперы Глінкі «Іван Сусанін» над уласным творам, сам вывёў глінкаўскую оперу на сцэну...

І ўсё ж Рыгор Анатольевіч аддае перавагу прадрымальніцтву. Уваходзіць у склад савета Санкт-Пецярбургскага міжнароднага камерцыйнага банка, становіцца членам праўлення некалькіх прамысловых і акцыянерных таварыстваў, якія мелі дачыненне да металургіі і судабудаўніцтва. Падчас Першай сусветнай вайны Рыгор Блох займаецца пастаўкамі для Чарнаморскага флоту, уплывае на рэарганізацыю гэтага буйнога ваенна-марскога злучэння.

У 1918 годзе, ужо ў эміграцыі, Рыгор Блох актыўна вяртаецца да паэзіі. Праз некаторы час у Выбаргу выходзіць яго зборнік «Стихотворения» (пад псеўданімам Т. Цюрсеў).

*Скажи мне, вечный часовой,  
Зачем, откуда ты?  
— «Я искра Силы мировой,  
Зарница девственно живою  
Любови средь темноты».*

*Кружом лишь мрак, и нет любви,  
И смертью живы мы!  
— «В морях пролившейся крови  
Мечту далёкую лови,  
Как свет в окне тюрьмы».  
Мечта — обман, погаснет свет,  
И всё, что живо, прах!  
— Кто знает счёт предвечных лет?  
Что было, будет или нет  
В кружащихся мирах?»*

«Два галасы»

У эміграцыі пісьменнік і бізнесмен жыў у Францыі, у міжземнаморскім

горадзе Ніца. За 30 кіламетраў ад мяжы з Італіяй. У Ніцы заўжды пражывала вялікая руская калонія. У канцы 1920-х — каля пяці тысяч чалавек. Пра гэтую мясціну — апавяданне Уласа Дарашэвіча «Карнавал», вершы Вільгельма Кюхельбекера, Пятра Вяземскага («Край, любовь самой природы, // Родина роскошных муз, // Область браней и свободы, // Рабских и сердечных уз!»)... Рыгор Анатольевіч у Ніцы супрацоўнічаў з гуртком «Да спасціжэння Расіі», выступае на яго пасяджэннях з рознымі дакладамі. Перакладае санеты, вершы Уільяма Шэкспіра, Франчэска Петраркі. Разам з арыгінальнымі творамі Блоха яны будуць надрукаваны ў першым і адным псыямротным зборніку твораў нашага земляка — «Вершы» (Парыж, 1928).

Пайшоў з жыцця Рыгор Блох 31 студзеня 1927 года. Пахаваны на Рускіх могілках Какад у Ніцы, якія ўніклі яшчэ ў 1867 годзе. Другія па памерках рускія праваслаўныя могілкі ў Францыі, яны ў розныя гады далі апошні прытулак больш як 3000 рускіх. З пісьменнікаў тут пахаваны Георгій Адамовіч, Марк Алдануў, паэт і данскі казак Мікалай Альнікін, генерал-маёр Барыс Гартман, драматург і перакладчык Барыс Носік (дарэчы, яго маці, Рыва Самуілаўна Носік, родам са Смільавіч, што зусім паблізу ад Мінска, з мястэчка, якое выправіла ў вялікі свет легендарнага Хаіма Суціна)... Засталіся арыгінальныя творы, засталіся пераклады з паэзіі класікаў. Няхай сабе і няшмат, затое яны гучаць і сёння, і сёння кладацца на сардэчныя і душэўныя перажыванні.

Кастусь ЛЕШНІЦА

## Музыказнаўца з сусветнай славай

Калі я яшчэ вучыўся ў вайсковым вучылішчы, часта зазіраў у кнігарню «Ваенная кніга», што месцілася паблізу нашага асноўнага вучэбнага корпуса. Не ведаючы чаму, але ці не адразу, з першага курса, мяне прываблівала паліца з кнігамі па гісторыі музыкі. Іх трапляла да нас не шмат. Але з таго часу болей як чатыры дзесяцігоддзі захоўваюцца ў хатняй бібліятэцы кнігі гісторыка музыкі Ігара Бэлзы, выданні серыі «Рускія і савецкія кампазітары»... Таямніцы музыкі, вобразы кампазітараў, слаўных піяністаў прыцягвалі. За плячыма было вясковае жыццё і самае цымянае ўяўленне пра сапраўдную музычную культуру, пра вялікіх музыкантаў, знакамітых дырыжораў... З інных выданняў тады патрапіла на вочы і кніга Льва Гінзбурга «Л. В'етан». Што аўтар гэтага выдання з'яўляецца земляком, вядомым у Савецкім Саюзе і за яго межамі музыказнаўцам, я, зразумела, тады не ведаў...

Нарадзіўся Леў Саламонавіч Гінзбург у Магілёве (1907—1981). У 1931 годзе скончыў Маскоўскую кансерваторыю. Затым, праз шэсць гадоў, у 1937-м, — аспірантуру гэтай аўтарытэтной навуцкай установы. Вучыўся прафесіі ў Сямёна Казалупава (1884—1961), сапраўды легендарнага музычнага педагога. Яшчэ ў дакастрычніцкі час ён быў салістам аркестра Вялікага тэатра. У 1911 годзе выйграў конкурс вялянчэлістаў у Маскве. У 1912—1916 гг. і затым у 1921—1922 гг. выкладаў у Саратаўскай кансерваторыі (і адначасова ў 1921—1922-я займаў пасаду дырэктара гэтай музычнай установы). У 1916—1920 гг. быў дырэктарам Кіеўскай кансерваторыі. А з 1922-га і да самай смерці, амаль сорак гадоў, Сямён Казалупаў — дырэктар Маскоўскай кансерваторыі. Сярод яго вучняў — Мсціслаў Растрпаўніч, Святаслаў Кнушавіцкі, Фёдар Лузанаў, Валянцін Фейгін і іншыя выдатныя вялянчэлісты, скрыпачы.

...Леў Гінзбург у 1923—1943 гг. шмат выступаў як музыкант. Быў і салістам, і ансамблістам, і аркестрантам. Адначасова ў 1932—1935 гг. наш зямляк выкладае ў музычным вучылішчы пры Маскоўскай кансерваторыі. А ў 1936 годзе пачынае выкладчыцкую кар'еру па класе вялянчэлі Маскоўскай кансерваторыі.

З 1939-га вядзе курсы гісторыі, тэорыі, метадыкі смычкавага мастацтва. З 1950 года — прафесар. У 1940-я Леў Саламонавіч пачынае працу над грунтоўным творчым праектам — «Гісторыя вялянчэльнага мастацтва» (усяго ў 1950—1978 гг. выйшлі чатыры тамы). І гэта прытым, што з-пад пяра магіляўчана выходзілі і іншыя кнігі: «Людзкія Бакерані і яго роля ў развіцці вялянчэльнага мастацтва» (1938), «Ф. Лаўб» (1951), «А. А. Брандукоў» (1951), «Гануш Віган і Чэшскі квартэт» (1955), «Езаф Славік» (1957), «Эжэн Ізаі» (1959)... У 1962 годзе Леў Гінзбург выдаў кнігу «М. Растрпаўніч». На момант выдання нарыса творчасці пра Мсціслава Леапольдавіча будучаму лаўрэату Ленінскай прэміі, народнаму артысту СССР (высокае званне Растрпаўніч атрымаў у 1966-м), пяцікратнаму лаўрэату прэміі Грэмі было ўсяго толькі 35 гадоў. Вопытны педагог Леў Саламонавіч Гінзбург быў здольны не толькі разгледзець таленты, а вылучаць яшчэ захопленасцю, уражлівасцю ад вялікіх мастацкіх здабыткаў. Вялянчэлі — надзвычай цікавы інструмент. Чатыры струны пры майстэрскім валоданні здольны прымусіць да адлюстравання ўсёй палітры гучання паміж высокім альтам і нізкім кантрабасам. Гісторыя



Леў Гінзбург.

інструмента адносіць яго нараджэнне да XVI стагоддзя. Праз сто гадоў намагаючыся выдатных майстроў італьянскіх школ былі створана класічная мадэль вялянчэлі з цвёрдага ўсталяваным памерам корпуса. У сярэдзіне XVIII стагоддзя вялянчэлі пачалі выкарыстоўваць як канцэртны інструмент. Дзякуючы больш яркаму, поўнаму гучанню і палепшанай тэхніцы выканання яна канчаткова выцесніла з музычнай практыкі віёлу да гамба. Канчатковае сцвярджэнне вялянчэлі адбылося ў XX стагоддзі, найперш дзякуючы намаганням Пабла Казальса (1876—1973), каталонскага музыканта, дырыжора, кампазітара. І пра яго ў Льва Гінзбурга ёсць асобная кніга. Дарэчы, Казальс штогод гастралюваў у Расіі (1905—1913 гг.) як саліст і таксама ў ансамблі з С. Рахманінавым, А. Зілоці, А. Гальдэнвэзерам. Падчас Нацыянальна-рэвалюцыйнай вайны іспанскага

народа 1936—1939 гг. ён актыўна дапамагаў рэспубліканцам. І пасля падзення Іспанскай рэспублікі быў вымушаны эміграваць у Францыю. Калі ў 1945 годзе прэм'ер-міністр Францыі Ж. Бідо ўручаў музыканту ордэн Ганаровага легіёна, то адрасаваў яму наступныя словы: «Вы — адзін з галасоў сусветнага сумлення». У 1958-м Казальс намінаваўся на Нобелеўскую прэмію міра...

Абараніўшы ў параўнальна маладым узросце дысертацыю на ганаровую ступень доктара мастацтвазнаўства (у 1947 годзе, калі яму толькі споўнілася сорак), Леў Гінзбург, здаецца, імкнуўся ў сваіх гісторыка-музычных працах адлюстравать кожную старонку ў развіцці вялянчэлі і выканання музыкі на гэтым інструменце. Магіляўчана цікавілі літаральна ўсе яркія музыкі ранейшых стагоддзяў і яго сучаснікі, увага даследчыка была скіравана і на таленавітую моладзь. Сярод персанажаў кнігі і артыкулаў Л. Гінзбурга — вялянчэлісты і скрыпачы Людзкі Бакерані, Джузеппэ Тарціні, Карл Давідаў, Эжэн Ізаі, Марыс Маршэль... Іх імёны назаўсёды застануцца ў гісторыі сусветнай музыкі...

А што да кнігі, якую я захоўваю доўгія гады, то яе старонкі, выпісаныя талентам, дасведчанасцю нашага земляка, уражваюць і цяпер. Бо ў адлюстраванні лёсу і творчасці геніяльнага бельгіскага музыканта, скрыпача і кампазітара Анры В'етана (1820—1881) Леў Саламонавіч знайшоў такія словы, такую таленавіцкасць, што чытач не толькі адкрывае высокае прафесійнае майстэрства, асэнсуюе шлях творцы да самых высокіх здзяйсненняў, але і ўнікліва спасцігае разуменне, якіх высілкаў каштуе праца ў вялікім мастацтве... Між іншым, і сёння шырокай вядомасцю карыстаецца пераароблены В'етанам для скрыпкі вядомы раманс Аляб'ева «Салавей».

Раман СЭРВАЧ

# Агульнае — любоў да радзімы

Да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася часова экспазіцыя «Мой Мінск старадаўні, магутны і слаўны». Наведвальнікі ўпершыню могуць убачыць ілюстрацыі вядомага беларускага архітэктара Л. М. Левіна і азнаёміцца з экспанатамі з асабістага архіва Я. Коласа, раней не прадстаўленымі ў сценах музея.



Леанід Левін «Бухара», 1970-я гг.

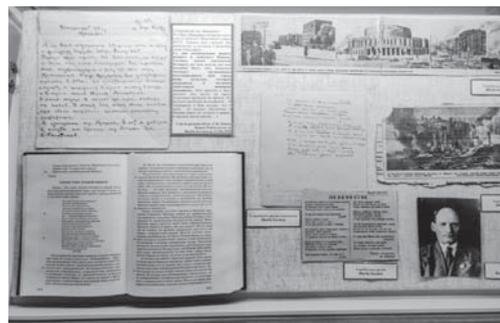
шэрага ўнікальных аб'ектаў архітэктурнага і манументальнага мастацтва, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі. Лёс звязаў Левіных з Якубам Коласам яшчэ да падзей Вялікай Айчыннай вайны. 17 чэрвеня 1941 года пачаліся рэспубліканскія спаборніцтвы, у якіх прымалі ўдзел сярэдні сын пісьменніка Юрый Міцкевіч і муж роднай цёткі Леаніда Левіна Ігар Малочнікаў. Пачалася вайна, і іх шляхі разышліся. Але Марыя Райхельсон часта пісала Якубу Коласу, хацела даведацца пра лёс свайго мужа. Звярталася яна да пісьменніка і пасля вайны з просьбай адаслаць заклік, каб вярнуцца ў Беларусь. Якуб Колас ёй дапамог. Ліст Марыі Райхельсон прадстаўлены ў экспазіцыі.

«Гэта выстаўка сапраўды падзея для мяне, асабліва ў юбілейны год, калі ўся краіна святкуе гадавіну вызвалення. Увогуле сама памяць павінна быць падзеяй. У 1952 годзе пасля вяртання ў Беларусь Марыя Райхельсон пісала Якубу Коласу і прасіла сустрэцца, калі ў яго будзе магчымасць. Я не ведаю, ці адбылася тае сустрэча, але сёння гэтая выстаўка стала для мяне такой сустрэчай», — падзялілася на адкрыцці часовай экспазіцыі Галіна Левіна.

Экспазіцыя падзелена на дзве залы. У першай — сімбіёз архітэктурных праектаў Леаніда Левіна ў Мінску і творы Якуба Коласа, прысвечаныя вызваленню і аднаўленню сталіцы пасля вайны. З сямейнага архіва пісьменніка прадстаўлены выразкі з газет таго часу, вершы, асабістыя лісты паэта. Творчасць Леаніда

Левіна дае наведвальнікам магчымасць пазнаёміцца з архітэктурай Мінска 1950-х гадоў, акварэльнымі работамі майстра. Беларускі мастак, заслужаны дзеяч мастацтва Рэспублікі Беларусь Уладзімір Пракапоў, які быў добра знаёмы з творцам, на адкрыцці выстаўкі прызнаўся, што дагэтуль не ведаў усёй шырыні мастацкага таленту архітэктара. Многія знаёмы з яго манументальнымі і архітэктурнымі праектамі, аднак часовае экспазіцыя паказвае Леаніда Мендзелевіча як таленавітага мастака, які смела эксперыментуе з матэрыяламі і тэхнікамі.

Лёс звязаў імяны двух знакамітых дзеячаў не толькі падчас вайны. У другой зале наведвальнікі могуць пазнаёміцца з творчасцю Якуба Коласа на Узбекістане і работамі Леаніда Левіна, які пакінуў у Бухары свой след у выглядзе мемарыяла воінам-бухарцам, загінуўшым у ваенныя гады. Ва «ўзбекскай» калекцыі прадстаўлены эскізы архітэктурных аб'ектаў краіны і паўнавартасныя карціны, якія яшчэ больш раскрываюць асобу тварца.



Фрагмент экспазіцыі.

Выстаўка пра дзве знакамітыя фігуры, звязаныя лёсам і моцнай любоўю да роднага горада, паказвае Якуба Коласа і Леаніда Левіна з іншага, незнаёмага ракурсу. Падчас работы экспазіцыі будучы праходзіць куратарскія экскурсіі пад кіраўніцтвам Галіны Левінай. Не прапусціце!

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА,  
фота аўтара

Падчас фашыскай акупацыі беларускі класік быў эвакуіраваны ва Узбекістан, куды была пераведзена Акадэмія навук БССР. У разлуцы з радзімай пісьменнік правёў два з паловай гады. Сум па роднай старонцы, нягавіць да ворагаў, гора і боль ад ваенных падзей выліваліся ў вершы. Дзень вызвалення Мінска ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў стаў самым шчаслівым, на думку самога Якуба Коласа. «Для нас, беларусаў, і асабліва для жыхароў нашай сталіцы дзень яе вызвалення ад нямецкіх драпежнікаў з'яўляецца адным з самых вялікіх нацыянальных святаў. Дзень 3 ліпеня назаўсёды ўвайшоў у гісторыю беларускага народа», — пісаў класік у артыкуле «Дзень добры, Мінск!».

Сталіца Беларусі была разбурана на 80 %, асабліва пацярпела цэнтральная частка горада. Адрэз пацярпела цэнтральная частка горада. Адрэз пацярпела цэнтральная частка горада. Адрэз пацярпела цэнтральная частка горада.

*І закрасуеш, наш Мінск старадаўні,  
У плошчах, садах заціешы,  
У новых калонах над сонтамі вож,  
Зноў юны, прыгожы,  
Магутны і слаўны.*

У аднаўленні горада прымалі ўдзел найлепшыя архітэктары Савецкага Саюза. Сённяшняй сваёй прыгажосцю ён абавязаны ў тым ліку і беларусу Леаніду Левіну, аўтару праектаў станцыі мінскага метрапалітана, рэканструкцыі Траецкага прадмесця і Верхняга горада, мемарыяльнага комплексу «Хатынь» і іншых знакамітых аб'ектаў нашай краіны.

Часовае экспазіцыя «Мой Мінск старадаўні, магутны і слаўны» была створана пры падтрымцы Галіны Леанідаўны Левінай, дачкі архітэктара, а таксама аўтара

## Сімвал культурнага адраджэння

Да 25 жніўня ў Нацыянальным гістарычным музеі можна наведаць выставачны праект «Жывая нітка традыцый», прысвечаны культурнай спадчыне Рэспублікі Татарстан і Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлены шэраг работ сучасных майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, гістарычныя касцюмы розных народаў і жанравыя фотаздымкі канца XIX—XX стагоддзяў.



Пано «Скураная мазаіка», 2017 г. Казанскі тэхнікум народных мастацкіх промыслаў.

у іншых цюркскіх народаў. Цісненне і мазаіка з'яўляюцца найстаражытнейшымі відамі апрацоўкі скуры ў татар. Дзякуючы цікавым кампазіцыйным рашэнням і паліхроміі скураны абутак атрымаў сусветную вядомасць. Унікальная тэхніка ічыжнага (шавецкага) шва, які больш вядомы як «казанскі» ці «татарскі», дазваляе надаць дэкаратыўнасць дэталю мазаічнага арнаменту.

Сёння скураная мазаіка набірае папулярнасць сярод сучасных майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Майстэрства апрацоўкі скуры адкрывае новыя магчымасці для станаўлення новых жанраў. Напрыклад, дэкаратыўныя магчымасці скуры сёння прымяняюцца для афармлення інт'ер'ераў (пано, абліцоўка). Таксама скураная мазаіка выкарыстоўваецца ў нацыянальным касцюме і тэкстыльных вырабах.

У экспазіцыі прадстаўлены пано, выкананыя ў гэтай тэхніцы.

Традыцыйны від мастацтва татарскіх жанчын — вышыўка — аб'ядноўваў усе сацыяльныя пласты гарадоў і вёсак. Выкарыстоўвалі розныя ніткі: шаўковыя, баваўняныя, шарсцяныя, металічныя і каніцель. Вельмі распаўсюджана аплікацыя тканінай і рознакаляровымі стужкамі, вышыўка пацеркамі і жэмчугам.

Татарская вышыўка вылучаецца багатым колераў, пачынаючы з асновы — афарбаванай тканіны ці акаміты. 3-за своеасаблівай асіметрыі яркасць вырабаў павялічваецца ў разы. Сучасныя татарскія майстры робяць вышыўку на тэкстыльных вырабах: ручніках, пано, падушках, абрусках, сурвэтках і інш.

Вяртаецца традыцыя выкарыстання вышыўкі на паўсядзённым адзенні. У апошнія гады пачынае адраджацца вытворчасць тэкстыльнага абутку, аздабленага нацыянальнай вышыўкай. На выстаўцы прадстаўлены ручнікі і сурвэткі, якія па колеравай палітры і выбраных арнаментальных вельмі нагадваюць беларускую вышыўку.

Праект «Жывая нітка традыцый» знаёміць з адным з найстаражытнейшых відаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва — карункаплетеннем. Гэты элемент дэкару доўгі час быў прыкметай дабрабыту і высокага сацыяльнага статусу. Потым мода змянілася, і карункі сталі асацыявацца з бабуліным адзеннем, аднак сёння можна заўважыць,

як трэнд на карункі вяртаецца. У Нацыянальным гістарычным музеі прадстаўлены каўнерыкі з карункай, выкананыя ў розных тэхніках.

Прадстаўлены таксама старажытны мастацкі промысел татарскага народа — металаапрацоўка. Булгарскія і казанскія майстры з бронзы і жалеза выраблялі прылады працы, зброю, прадметы для хатняй гаспадаркі і іншае. Асноўнай прадукцыяй казанскіх ювеліраў былі жаночыя ўпрыгожванні, асноўныя віды якіх вызначаліся традыцыйна і асабліва сямі нацыянальнага касцюма. Матэрыялам для ювелірных вырабаў служылі срэбра, каштоўныя камяні, каліяровае шкло.

На выстаўцы можна убачыць вырабы пастэрчынскай керамікі, якая ўзнікла ў канцы XVI стагоддзя, але з часам амаль знікла. У 2021 годзе мастак-кераміст Н. А. Пілюгіна распрацавала праект «Адраджэнне пастэрчынскай керамікі XIX—XX стст. у месцы яе традыцыйнага існавання». У сучасных вырабах майстры імкнуча захавалі гістарычныя тэхналогіі вытворчасці.

Цэнтрам экспазіцыі з'яўляюцца рэканструкцыі гістарычных касцюмаў розных народаў Татарстана. А сюэтныя і жанравыя фотаздымкі XIX—XX стагоддзяў ствараюць спрыяльную атмасферу для паглыблення ў мастацкую і этнаграфічную спадчыну Рэспублікі Татарстан.

Лізавета КРУПІЯНЬКОВА



Керамічная майстэрня Казанскага мастацка-тэхнічнага інстытута, 1927—1928 гг.

# Прыстанішча — музей

Нацыянальны мастацкі музей, які валодае каштоўнай калекцыяй твораў старажытнабеларускага мастацтва, перыядычна прадстаўляе свае скарбы на часовых выстаўках. Нядаўна ў галоўным корпусе публіцы прапанавалі чарговую тэматычную экспазіцыю «Сімвалы, атрыбуты і алегорыі ў мастацтве Беларусі XVII—XIX стст.». Каля 100 твораў жывапісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, старадрукаваных кніг, створаных на працягу гэтага перыяду, прэзентуе не толькі Мастацкі, але і Музей старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. У экспазіцыі прадстаўлены і вядомыя шэдэўры, і творы, малазнаёмыя шырокаму гледачу.



«Нясенне крыжа», XVIII—XIX стст.

Выстаўку «Сімвалы, атрыбуты і алегорыі ў мастацтве Беларусі XVII—XIX стст.» складаюць іконы, алтарны жывапіс, партрэты свецкіх і духоўных асоб, драўляныя скульптуры, прадметы дэкаратыўна-прыкладнога



«Святая Варвара (З'яўленне Хрыста каля вежы)», XIX ст.

мастацтва, мастацкі метал (экспануюцца чашы для прычасця, алтарныя крыжы, манстранцыі). Прадстаўлены творы, безумоўна, даволі складаныя для ўспрымання сучаснікамі, аднак з гэтага вынікае і мэта выстаўкі — расказаць у тым ліку пра сімваліку адлюстраваных прадметаў. Кожны з іх, вядома, не выпадковы і змяшчае шмат інфармацыі,



«Анёл з лютняй», першая палова XVIII ст.

нясе важны падтэкст. Гэта датычыцца і сюжэтаў на хрысціянскую тэматыку, якія вернікі ў свой час маглі без вялікіх намаганняў расшыфраваць (веды акумуляваліся ў багаслоўскім асяроддзі і перадаваліся хрысціянам, у тым ліку ў выявах святых з атрыбутамі), і, напрыклад, свецкіх партрэтаў (пра герояў крамамоўна распавядалі розныя прадметы на карціне).

Экспазіцыя, над якой працавала куратар Алена Карпенка, загадчык аддзела старажытнабеларускага мастацтва Нацыянальнага мастацкага музея, складаецца з чатырох тэматычных раздзелаў: сімвалы, атрыбуты і алегорыі, звязаныя з вобразамі Маці Божай, Ісусам Хрыстом, яго вучнямі і паслядоўнікамі; чацвёртая частка, размешчаная ў апошняй зале, прысвечана партрэтаму жывапісу — перад гледачом паўстаюць духоўныя асобы, дзяржаўныя дзеячы, сямейныя пары, прадстаўнікі шляхты. Арганізатары выстаўкі на прыкладзе іх вобразаў паказваюць бесперапынную традыцыю выкарыстання сімвалічных дэталей, якія нясуць у сабе патаемны сэнс твора.

Між тым і ў каталіцкіх, і ў праваслаўных творах адзін і той жа атрыбут ці сімвал, пэўныя сюжэты і героі могуць прапачыць праз стагоддзі. Так, белая лілія здаўна сімвалізуе чысціню і чэсць, чым іншыя кветкі, суправаджае на карцінах Дзеву Марыю. На яе плашчы нярэдка малюецца зорка. Гэта тлумачыцца тым, што Марыя — гэта «Марская зорка». Тым часам карона, ці вянец, — сімвал вярхоўнай улады — і боскай, і зямной (прадмет, дарэчы, размяшчаўся на карцінах з хрысціянскімі пакутнікамі). А жазло, якое сімвалізуе дзяржаўную ўладу, у адлюстраванні Багародзіцы іграе асаблівую ролю — Матка боская паўстае як Царыца Нябесная. Меч, вядома, — і зброя воіна, і вобраз улады і справядлівасці. Між тым Багародзіца з сямю мячамі азначае здзяйсненне праоцтва праведнага старца Сімяона Багапрыімца Багародзіцы: «Табе і самой душы прайдзе зброя». А калі прысутнасць пелікана ў кампазіцыі сімвалізуе ахвярнасць, бацькоўскую любоў, то голуб, згодна з царкоўнай традыцыяй, увасабляе Святы Дух. Гэта вясцун нябеснага заступніцтва і, вядома, мір.

Што тычыцца свецкіх партрэтаў, то часта на карцінах выяўлялася гетманская булава. Гэты прадмет суправаджаў военачальніка, дзяржаўнага дзеяча. А, напрыклад, флёрдранж — буйная беласнежная кветка з тонкім малюнкам і стойкім цытрусовым водарам — сімвал чысціні і бязгрэшнасці. Флёрдранж і сёння выкарыстоўваецца як традыцыйная кветка нявесты. Ubачыць яе можна ў вянку ці букцеце ў вясельнай цырымоніі.

Для гледачоў і асабліва для даследчыкаў надзвычай важна выявіць адметнасці выкарыстання, а яшчэ трактоўкі аднаго і таго ж прадмета. Выстаўка дае

магчымасць для асаблівай мастацтвазнаўчай працы, надзвычай складанай і карпатлівай. Здатны для яе далёка не кожны. Тым больш, што сімвалічным значэннем валодае і каляровая палітра свецкіх і сакральных твораў.

Вядома, царкоўныя творы амаль заўсёды былі ананімныя — даследчыкі ведаюць імя і кананічнага аўтара толькі з кантрактаў, якія заключаліся паміж імі і заказчыкамі. Тым цікавей, што на выстаўцы экспануюцца некалькі асобных падпісаных і нават датаваных работ. Сярод іх — абраз Нікадзіма Прачыцкага «Пуд Георгія пра змея»

са збору Музея старажытнабеларускай культуры. Ён датуецца 1751 годам, знаходзіцца ў Георгіўскай царкве Жыровіцкага манастыра. Партрэт Крысціны Яфіміі Радзівіл — абатысы бенедыктынскага манастыра ў Нясвіжы — належыць аўтарству Іагана Шрэгэра. Карціна выканана ў 1640-х гадах. Пэндзлю Вікенція Сляндзінскага, між іншым, удзельніка паўстання



«Трыумф святой Алены (Знаходжанне святога Крыжа)», XVIII ст.

1863—1864 гг., належыць партрэт Тадэвуша Багдановіча. Дата стварэння арыгінала (а ў экспазіцыі змешчана копія) — 1891 год. Дарэчы, карціна з Канстанцінай



«Се чалавек», XIX ст.

супрацоўнікі музея правільна атрыбутавалі яго.

Выстаўка мае даволі выразны краязнаўчы аспект, многія работы, асабліва што тычыцца выключна сакральнага мастацтва, суправаджаюцца звесткамі аб паходжанні. Так, выклікае цікавасць «Маці Божая Снежная» (другая палова XVIII ст.), якая знаходзілася ў капліцы вёскі Балгары (Пінскі раён, Брэсцкая вобл.), загадкавая пабудова, як мяркуюцца, XIX стагоддзя. Не меней адметны экспанат — «Успенне» (сяр. XVII ст.); у Нацыянальным мастацкім музеі ён паступіў ў парадку рэстытуцыі — да 1941 года знаходзіўся ў Беларускай дзяржаўным музеі, паходзіць з Мікалаўскай царквы горада Крычавы (Магілёўская вобл.). Пабудавана яна ў 1838 годзе з дрва на месцы старажытнага касцёла Святога Еліяша, узведзенага пры каралю Казіміру I, паводле падання, на месцы язычніцкага капішча. Капітальна перабудавана ў 1950-я. Працягвае гэты шэраг «Сашэсце Святога Духа» (XVI ст.), паходжанне якога, ёсць здагадка, — Заходняя Украіна. Паступіла ж гэтая работа таксама ў парадку рэстытуцыі з Наўгародскага музея-запаведніка. Так, лёдзь не кожны твор з вядомай гісторыяй скілае да разважанняў аб лёсе яго былога прыстанку...



Фрагмент экспазіцыі, прысвечаны свецкім партрэтам.

Чудоўскай, створаная Янам Дамелем пасля 1825 года, доўга вісела ў касцёле Божыха цэла ў Нясвіжы над яе надмагіллем. І доўгі час партрэт лічыўся выявай Святой Алены, аднак пазней

Выстаўка «Сімвалы, атрыбуты і алегорыі ў мастацтве Беларусі XVII—XIX стст.» будзе працаваць да 13 кастрычніка.

Яўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

# Звычайнае пад іншым ракурсам

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў працуе выстаўка «Візуальны. Паверхня і знак». Гэта праект з доўгай гісторыяй, якая пачалася ў 1998 годзе і працягваецца сёння. У экспазіцыі прадстаўлены работы беларускіх і замежных мастакоў, выкананыя ў розных тэхніках. Усе творы былі набыты музеем у 2021—2024 гадах.

Дадзены праект знаёміць наведвальнікаў з работамі, якія нядаўна паступілі ў фонд установы. Упершыню такая выстаўка пад назвай «Новая калекцыя» адкрылася ў сценах Музея сучаснага выяўленчага мастацтва ў 1998 годзе. НЦСМ працягнуў даўнюю традыцыю ў 2021 годзе часовай экспазіцыяй «Трыццаць тры творы».

Сярод прадстаўленых сёлета экспанатаў — творы беларускіх аўтараў Ігара Кашкурэвіча, Максіма Пятруля, Віктара Саўчанкі, Данііла Граковіча, Таццяны Савік, Марыны Хадаровіч, Лізаветы Янковай, Івана Русачыка, Аляксандра Эрхарда Байтца.

На выстаўцы можна азнаёміцца з творчасцю расійскіх мастакоў Аляксея Парфёнава, Ганны Кандрацэвай, Ганны Канфер, Галіны Львовай і нямецкага графіка Эрхарда Байтца.

Праект займае чатыры залы і лакалічкі і поўна раскрывае прадстаўленыя творы. Сустрэкаў наведвальнікаў экслібрысы Галіны Львовай і Эрхарда Байтца, якія даказваюць, што сучасныя эклі-

брысы ператварыліся ў паўнаватарныя мініяцюры і амаль згубілі сваё былое прызначэнне. Раней такія малюнкы выкарыстоўваліся знатнымі ўладальнікамі бібліятэк для абазначэння сваіх кніг. Гэта было актуальна, пакуль кнігадрукаванне не стала распаўсюджаным. Цяпер жа можна заўважыць, як экслібрысы перажываюць сваё «перараджэнне» і займаюць новую нішу ў выяўленчым мастацтве, што садзейнічае ўзрастанню папулярнасці такіх работ сярод калекцыянераў і даследчыкаў. У фондзе Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў налічваецца больш за 1700 экслібрысаў, якія былі падараны мастакамі і калекцыянерамі з розных краін свету.

Творчасць Эрхарда Байтца ўражае распрацаванасцю дэталляў і сюррэалістычнымі сюжэтамі. Яго работы можна разглядаць бясконца, так і не атрымаўшы адказаў на свае пытанні. Здаецца, што многія рэжысёры дзіцячых мультфільмаў захапляліся гэтай разнавіднасцю выяўленчага мастацтва. Напрыклад, работы «Рыба», «Палёт на паветраным шары», «Мастак і калекцыянер» падобныя па стылістыцы да вельмі сучаснага мультфільма «Нязнайка і Барабас».

У экслібрысах Віктара Саўчанкі можна заўважыць нацыянальны матывы, зварот да міфалогіі. «Аўтапартрэт» мастака значна вылучаецца сярод астатніх работ як па агульным памеры, так і па тэматыцы. Жанчыны ў шляхецкім адзенні, глухі хвойны лес і балотныя мясціны адсылаюць гледачоў да найлепшых твораў беларускіх класікаў. Тут у цэнтры не толькі аўтапартрэт мужчыны, а ўся Беларусь з яе чароўнымі краявідамі і багатай гісторыяй.

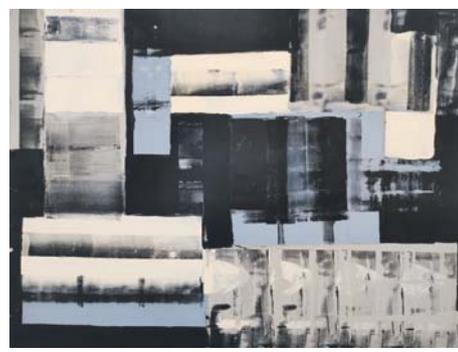
«Беларускую» залу прадстаўляюць расійскія мастакі Аляксея Парфёнаў, Ганна Кандрацэва і Ганна Канфер. Жывапісныя творы аўтараў былі створаны падчас правядзення міжнароднага пленэру, прысвечанага 140-годдзю з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Большасць работ выканана ў жанры «экспрысіянізм». У творах Ганны Канфер «Памяць пра Якуба Коласа» і «Дом Янкі Купалы ў Вязынцы» выразна прасочваецца агульны стыль. Падвоены малюнак, яркі чырвоны, жоўты, зялёныя водбліскі пакідаюць уражанне, быццам глядзіш на карціну праз рознакаляровае шкло, на якое трапляюць сонечныя прамяні.

Работы Аляксея Парфёнава — ганаровага акадэміка Расійскай акадэміі мастацтваў, заснавальніка мастацкага кірунку «энергетызм» — выклікаюць супярэчлі-



Ганна Канфер «Памяць пра Якуба Коласа», 2022 г.

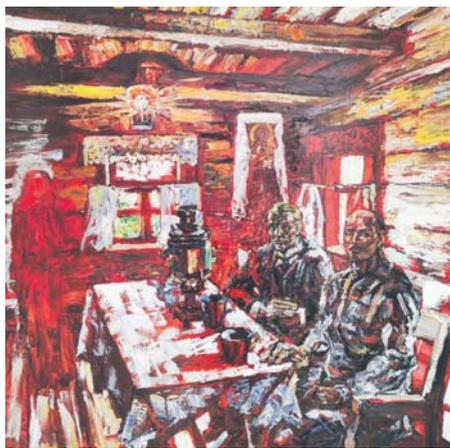
выя пачуцці. Калі звяртацца да паняцця «энергія», то творы мастака напоўнены трывогай, болем і сапраўднай трагедыяй. «Янка Купала» і «У гасцях у Якуба Коласа» — гэта не звычайныя партрэты пісьменнікаў, да якіх прывыклі гледачы, гэта адлюстраванне пакут і цяжкасцяў, што выпалі на долю знакамітых паэтаў.



Ігар Кашкурэвіч «Канцэнтрычная каляровая паверхня 152», 1989 г.

У апошняй зале сабраны творы, аб'яднаныя стылем «абстракцыянізм». Акрамя жывапісных работ прадстаўлены скульптуры, выкананыя ў кірунку «кубізм». Такія творы можна разглядаць вельмі доўга, бо часам незразумела, з якога боку да іх падысці.

Выставачны праект будзе экспанавана да 5 верасня. Лізавета КРУПІЯНЬКОВА



Аляксея Парфёнава «У гасцях у Якуба Коласа», 2022 г.



Віктар Саўчанка «Аўтапартрэт», 1993 г.

## Фарбы радзімы

Днямі ў Палацы мастацтва адкрылася выстаўка «Род Гомельскі», на якой члены Гомельскай арганізацыі Беларускага саюза мастакоў прадставілі свае палотны. Напярэдні ўрачыстага адкрыцця ў Доме прэсы адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная творцам гэтага рэгіёну. Чым падзяліліся спікера падчас мерапрыемства?

**Намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў Наталля Шаранговіч:**

— Беларускі саюз мастакоў заўсёды імкнецца далучаць мастакоў з рэгіёнаў да ўсіх маштабных акцый і выставак. Напэўна, дзве трэці нашай суполкі складаюць мінчане, астатнія творцы — прадстаўнікі абласных арганізацый. Мяркую, на наступных прэс-канферэнцыях мы пагаворым і пра іншыя вобласці Беларусі, аднак сёння размова пра Гомельшчыну.

З ініцыятывай арганізацыі выстаўкі «Род Гомельскі» выступілі самі гомельскія мастакі, якія падрыхтавалі яе яшчэ летась і нават паспелі паказаць у сценах палата Румянцавых-Паскевічаў. Прышоў час прадставіць экспазіцыю і ў нашай самай вялікай зале Палаца мастацтва. Яе склалі работы амаль 57-мі членаў Гомельскай

абласной арганізацыі. Выстаўка атрымалася цудоўная. Яе галоўная характарыстыка — разнастайнасць. Дзіўная рэч, на Гомельшчыне мастакі працуюць у розных стылях, жанрах, кірунках; нельга сказаць, што ў створаным ім маецца пэўнае глыбіннае адзінства, што аўтары разважаюць на адны і тыя ж тэмы. Здаецца, разнастайнасць іх твораў — а гэта і кераміка, і скульптура, і жывапіс, і графіка, і камп'ютарная графіка — звязана з асаблівасцямі гэтага рэгіёну, цёплага і сонечнага. Нездарма для плаката выстаўкі мы выбралі работу Святланы Наздрын-Платніцкай — яна ўбачыла Гомельшчыну светлай, яркай, сонечнай, і на гэтай зямлі ўладараць тры стыхі: неба, зямля і вада. На багацце экспазіцыі паўплывала і ўнікальная культура гэтага краю.

На Гомельшчыне нарадзілася шмат твораў, якія, убавраўшы

ў сябе фарбы радзімы, паўплывалі на фарміраванне мастацтва Беларусі. Варта згадаць дынастыю Вашчанкаў, а яшчэ мастака, доктара мастацтвазнаўства Віктара Шматава, якога глыбока крунула чарнобыльская трагедыя, што дайшла і да яго малой радзімы. Ён лічыў сваёй місіяй сабраць прадметы мастацтва і быту ў забруджаныя раёнах. Сёння мы можам убачыць іх у асобным адзеле Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Акадэміі навук.

**Старшыня Гомельскага аддзялення Беларускага саюза мастакоў Леанід Вялічка:**

— Гомельская абласная арганізацыя Саюза мастакоў была створана ў 1966 годзе. Гэта была эпоха вялікіх здзяйсненняў — эпоха тытанаў, якія нараджаліся ў Савецкім Саюзе. Мы ганарымся ўнёскам ураджэнцаў Гомельшчыны, якія стварылі трывалы падмурак для развіцця выяўленчага мастацтва. Сярод талентаў — Яўсей Майсеенка і Георгій Ніскі, якія шмат зрабілі для савецкага жывапісу.

Выстаўка «Род Гомельскі» паказвае сувязь паміж бацькамі і дзецьмі, паміж мінулым

і сучаснасцю — гаворка пра мастацкія дынастыі. Так, сёння выстаўляюцца сыны знакамітых гомельскіх мастакоў Роберта Ландарскага, Валянціна Крылова, Мікалая Казакевіча... Між тым, нашай сталай арганізацыі не хапае моладзі, таму на выстаўцы — работы прадстаўнікоў новага пакалення, якія пакуль не ўваходзяць у склад Беларускага саюза мастакоў. Так яны назапашваюць вопыт і пазней маюць магчымасць уступіць у суполку. Натуральна, гэта розныя аўтары, але іх аб'ядноўвае любоў да радзімы.

Выстаўка праходзіць у год 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Нядаўна Гомельскае аб'яднанне арганізавала праект, прысвечаны трагедыі канцлагера Азарычы. Так, выстаўка, у якой прымалі ўдзел мастакі розных пакаленняў, у тым ліку і моладзь, была прадстаўлена на розных пляцоўках вобласці, а таксама ў Бабруйску і Мінску. У Светлагорску пазнаёміцца з праектам прыходзілі сведкі тых страшных падзей — плакалі, дзяліліся ўспамінамі.

**Мастак, вучань Гаўрылы Вашчанкі Леанід Хобатаў:**

— Без любві да малой радзімы цяжка авалодаць мовай мастацтва. Гомельская зямля фантастычна прыгожая. Асабліва ўражаюць яе магутныя жывапісныя рэкі, каля якіх утвараецца асаблівы рэльеф. Гаўрыла Вашчанка якраз і адлюстравалі гэты рэльеф, стварыў з яго свае асабістыя сімвалы. Далучэнне да Айчыны праз малую радзіму, у маім выпадку — праз Рэчыцу, у якой я нарадзіўся, праз Днепр, які разліваецца на шмат кіламетраў, і дае права гаварыць пра нешта вельмі важнае.

Яўгенія ШЫЦЬКА



# «Выпадковы вальс» — не выпадковасць...

Усё, што ні ёсць у жыцці, шматстайнае. Пры гэтым нярэдка назіраюцца і супрацьлегласці, якія ў нечым быццам адмаўляюць папярэднія сведчанне. Гэта тычыцца і песень. Адны з іх нясуць у сабе трагічны пачатак. Іншыя напоўнены лірычнасцю. Але ёсць і такія, у якіх лірычнасць не адмаўляе і патрыятычнай узнісласці. Здавалася б, несумяшчальнае ў асобных выпадках тым самым быццам паядноўваецца. Калі мець на ўвазе звязаныя з адлюстраваннем падзей Вялікай Айчыннай вайны, то ў якасці прыкладу дастаткова прывесці дзве з іх, на якіх ужо выходзіла не адно пакаленне. Гэта «Священная война». Калі слухаеш яе, аж холад працінае, насколькі ўзнёсла-патрыятычны пафас яе. І быццам пэўная супрацьлегласць «Казакі в Берліне», больш вядомая па назве «Едут, едут по Берлину наши казаки...», у якой па сутнасці знітаваны паміж сабой радасць ад чаканай Перамогі над фашызмам ды іншая радасць, звязаная з усведамленнем, што жыццё працягваецца. Увасабленне яго — дзяўчына-рэгуліроўшчыца на вуліцах зрынутага гітлераўскага логва, якая паказвае шлях, куды ісці калоне пераможцаў.

Можна прывесці і іншыя прыклады спалучэння гэтай, здавалася б, несумяшчальнасці. У многіх яны будуць свае. Мне ж у такіх выпадках абавязкова прыгадваецца «Случайный вальс». Як, бадай, і ў многіх, хто не сумняваецца, наколькі цудоўныя савецкія песні, у тым ліку і гэтыя. Як не захапіцца ёю, спявадальнай па сваім эмеце. З адлегласці, дакладней, з вечнасці чуеш голас таго, які ў перапынках паміж баямі выпадкова на танцах сустраўся з дзяўчынай:

*Ночь коротка,  
Снят облака,  
И лежит у меня на ладони  
Незнакомая ваша рука.*

*После тревог  
Спит городок.  
Я услышал мелодию вальса  
И сюда заглянул на часок.*

*Хоть я с вами совсем не знаком  
И далёко отсюда мой дом,  
Я как будто бы снова  
Возле дома родного...*

*В этом зале пусто  
Мы танцуем вдвоём,  
Так скажите хоть слово,  
Сам не знаю, о чём.*

Так і хочацца падпяваць. Нават калі голасам пахваліцца не можаш. Настолькі ўсё проста і ў той жа час вельмі паэтычна. У гэтым заслуга двух творчых пабрацімаў. Вядомага паэта, аўтара многіх папулярных песень Яўгена Далматойскага і не менш вядомага, а ў нечым і больш, бо пакаляў на музыку не толькі яго творы, кампазітара Марка Фрадкіна. Яўген Аронавіч — ураджэнец Масквы, а Марк Рыгоравіч — наш зямляк.

Нарадзіўся Марк Фрадкін 4 мая 1914 года ў Віцебску. Бацькі па прафесіі з'яўляліся ўрачамі, але не казачы, што маленьства яго прайшоў ў раскошы. Асабліва цяжка стала, калі бацька ў грамадзянскай вайну, змагаючыся з белымі, загінуў. З пяцігадовага ўзросту маці выхоўвала яго адна. З-за пастаянных клопатаў аб хлебе надзеянне не ставала часу ўдзяляць яму належную ўвагу. Хоць прырода хлопчыка задаткамі не абдзяляла. Аднак дзе няма належнага нагляду, там не да вучобы.

Марк Рыгоравіч успамінаў: «Мат' многа работала, і я в свабодное от школы время вместе с такими же мальчишками, как я, выводил страх на всю округу. Начиная с четвёртого класса учителя каждый год грозили за неуспеваемость оставить меня на второй год, и, чтобы этого не произошло, мать переводила меня в другую школу. К седьмому классу не осталось уже почти ни одной школы, в которой бы я не учился. Тогда мой друг, который был председателем учкома, взял с меня слово, что я, наконец, начну заниматься, и уже в середине года меня зачислили в одну из лучших школ

города. Слово своё я сдержал и школу закончил одним из первых».

Хоць рана палюбіў музыку, мастацтва, быў сынам свайго часу. Той жа час — не адны рэвалюцыйныя пераўтварэнні, а і захапленне моладзі тэхнічным прагрэсам. Скончыўшы механіка-будаўнічы тэхнікум, два гады працаваў інжынерам па тэхніцы беспякі на швейнай фабрыцы «Сцяг індустрыялізацыі». Але хутка зразумеў, што не тым займаецца, да чаго ляжыць душа. Паступіў акцёрам у 3-ці Беларуска драматычны тэатр на чале з Уладзіславам Галубком. База яго была ў Гомелі, але ў асноўным з'яўляўся перасоўным. Выступаў са спектаклямі ў аддаленых раёнах Беларусі, адначасова вёў асветную і агітацыйную работу. Спачатку труп складалася з сямі і блізкіх людзей Уладзіслава Іосіфаўіча. Потым ён стаў запрашаць да сябе маладых акцёраў. Адным з іх і стаў Марк Фрадкін.

Калектыв развіваў далей народныя традыцыі Першай беларускай трупы Ігнага Буйніцкага, і гэта стала для яго прафесійнай школай. Адначасова пераканаў, што гэта той шлях, па якім трэба развівацца і далей. Каб атрымаць лепшую падрыхтоўку, у 1934 годзе паступіў ў Тэхнікум сцэнічных мастацтваў, які праз два гады быў ператворены ў Цэнтральнае тэатральнае вучылішча. Цяпер — Расійскі дзяржаўны інстытут сцэнічных мастацтваў. Там авалодаў не толькі сакрэтамі сцэнічнага мастацтва. Надаваў немалую ўвагу і музычна-тэатральным прадметам.

Пасля заканчэння вучобы, праўда, некаторы час яшчэ знаходзіўся на творчых ростанях, але нядоўга. Папрацаваўшы ў Мінскім тэатры юнага глядача акцёрам, рэжысёрам і гэтага ўзначаліць музычную частку гэтага калектыву. Адчасова ў 1938 і 1939 гадах вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай кансерватарыі па класе кампазіцыі. Выкладчыкам быў адзін са стваральнікаў сімфанічнага, камерна-інструментальнага і камерна-вакальнага, кантатнага і харавога жанраў беларускай музыкі Мікалай Аладаў. Вучыцца ў яго за гонар лічылі многія. Шанцавала не ўсім. Ды толькі самыя таленавітыя ў сваёй далейшай творчасці засталіся дастойнымі свайго настаўніка. Марк Фрадкін — ці не самы знакаміты з іх.

Аднак у 1939 годзе годзе быў прызваны ў армію, служыў у стралковым палку, які кватараваўся ў Вінніцы. Там арганізаваў самадзейны ансамбль, які і ўзначаліў. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, займаў пасаду кампазітара франтавага Дома Чырвонай Арміі Данскога фронту, дзе напісаў шэраг песень аб лётчыках. Вядомасць прынесла «Песня о Днепре» на вершы Яўгена Далматойскага, якая з'явілася ў лістападзе 1941-га.

Яна і паспрыяла іх творчаму супрацоўніцтву, якое працягвалася не адзін дзесятак гадоў, а падмацаваў яго «Случайный вальс». Праўда, шырокую



Марк Фрадкін.

аўдыторыю ён займаеў не адразу. Пачалося з таго, што ў лютым 1942 года ў газеце Паўднёва-Заходняга фронту «Красная Армия» быў змешчаны верш Яўгена Далматойскага «Танцы до утра». Тэкст яго быў крыху іншы, чым у цяперашнім варыянце «Случайного вальса». Прынамсі, былі і такія радкі: «Танца вечная погоня // Удивительно легка, // И лежит в моей ладони // Незнакомая рука...»

У тым жа сорок другім годзе, толькі ў снежні, Яўген Аронавіч зноў сустраўся з Маркам Фрадкіным, цяпер у раёне Сталінграда, і пазнаёміў яго з вершам «Танцы до утра». Той, захапіўшыся ім, адразу на трафейным акардэоне выканаў «вальсовую мелодию, навеянную, как он говорил, этим стихотворением». Здавалася б, пачатак песні ёсць. Аднак ваенныя абставіны паграбавалі іншых твораў. Завяршылася Сталінградская аперацыя, і сябры напісалі песні «У нас в Сталинграде», «Колечко» і іншыя. Толькі пра «Танцы до утра» не забыліся.

Да гэтага верша звярнуліся, запрашаныя пасля завяршэння Сталінградскай бітвы на пасяджэнне Ваеннага савета Данскога фронту. На ім, дарэчы, кожны з іх атрымаў ордэн Чырвонай Зоркі. Камандуючы фронтам Канстанцін Ракасоўскі пацікавіўся творчымі планами. Яўген Далматойскі прызнаўся, што хочучы пакаласі на музыку верш «Танцы до утра». Ідэю падтрымаў і начальнік палітычнага ўпраўлення фронту Сяргей Галадажаў, заўважыўшы, што можа атрымацца «Офицерский вальс». Напісаў яго за тыдзень.

Здавалася б, да такіх вопытных твораў гэта шмат. Ды ўсё адбылася ў цягніку, які столькі часу з прыпынкамі ішоў ад Сталінграда да Яльца, а ў ім быў выдзелены вагон для палітупраўлення фронту. Затое поспех не прымусіў чакаць. Як успамінаў Яўген Далматойскі, Марк Рыгоравіч з новай дэсмай на станцыях і паўстанцях знаёміў байцоў, якія рухаліся на іншых цягніках, і «под Ельцом мы уже слышали свою песню, опередившую нас с проскочившим раньше эшелоном».

Не менш цікавае і іншае сведчанне Яўгена Аронавіча. Аказваецца, гісторыя, якая лягла ў аснову верша «Танцы до утра», яму была расказана Маркам Фрадкіным, а ён чуў яе ад лётчыка Васіля Васільева. Той, знаходзячыся ў прыфрантавай вёсцы, пачуў гукі музыкі. Пайшоў туды і ўбачыў моладзь, якая танцавала. На вальс запрасіў дзяўчыну, якая стаяла адзінока. Знаёмства было нядоўгім, яго перапыніў сігнал вадзіцеля

машыны: трэба было ад'язджаць. Нібыта Васільеў папрасіў Марка Рыгоравіча: «У меня к вам просьба: напишите песню о том, что я рассказал. Если всё точно опишете, Зина поймёт, что это о нас с ней. Может, она услышит, откликнется вам». Пачуўшы гэтую мелодыю, яна напісала на радыё п'сьмо, каб даведацца адрас лётчыка, з якім пазнаёмілася. Стваральнікі песні пайшлі ёй насустрэч: «Мы связались с авиасоединением, где служил лейтенант. Но Василий Васильев уже не мог ответить Зине: в одном из воздушных боёв он погиб смертью героя...»

Першым выканаўцам песні «Офицерский вальс», якая неўзабаве стала «Случайным вальсом», быў Леанід Уцёсаў. Праўда, той тэкст крыху розніўся ад цяперашняга. Гучала «Ночь так легка», а не «Ночь коротка». У другім куплеце спявалася «Будем дружить, // Петя и кружится», а не «Будем кружить, // Петя и дружить». Замест «Оказалось, что снова // Я у дома родного» стала «Я как будто бы снова // Возле дома родного»

Хутка песню выконваў не толькі Леанід Уцёсаў, а і такі папулярны спявак, як Яўрэм Флак, мелі яе ў сваім рэпертуары і артысты, якія выступалі перад салдатамі і афіцэрамі падчас Вялікай Айчыннай вайны, цензура не драмала. Заўвага была зроблена і Леаніду Уцёсаву. Падчас запісу на грампластцінку пакінуў толькі адзін куплет, другі прыбралі: «Откуда это такое? Офицер приходит в незнакомый дом, танцует там с незнакомой женщиной, говорит, не зная о чём, и чувствует себя, как у родного очага!»

Ды і «Офицерский вальс» ператварыўся ў «Случайный вальс» невпадкова. Пярэчанне выклікаў адзін з радкоў, які гучаў: «И лежит у меня на погоне // Незнакомая ваша рука». Нібыта ён не спадабаўся самому Іосіфу Сталіну: «Как может хрупкая девушка достать до погони боевого офицера? Он же гигант. Вы хотите унижить нашу армию? И почему вы назвали вальс "Офицерский"? Офицер должен воевать, а не танцевать». Песню на пластцінку не запісалі 20 гадоў. З 1945-га да 1965-га, калі пачалася так званая хрушчоўская адліга. Толькі пасля гэтага ў біяграфіі песні настаў ішчаслівы лёс.

Гаворачы аб тым, які вялікі ўклад унёс Марк Рыгоравіч у развіццё савецкай песні, нельга не засведчыць, што «Случайный вальс» у яго творчасці з'явіўся не выпадковасць. Народныя артысты СССР Марк Фрадкін быў па-сапраўднаму народным. Пераважная большасць яго песень, а ўсяго іх напісаў больш за 200, вельмі запатрабавана. Толькі некаторыя з іх: «Мы жили по соседству», «За фабричной заставой», «Комсомольцы-добровольцы», «А годы летят», «Прощайте, голуби», «Морзянка», «Бережьи», «За того парня», «Красный конь», «Там, за облаками», «Баллада о спасённом хлебе», «У деревни Крюково», «Увезу тебя я в тундру»... Як шмат выканаўцаў было ў «Случайного вальса», так і ў песні «Течёт Волга» з аднайменнага кінафільма. Ды якіх! Уладзімір Трошын, Марк Бернес, Мая Крысталінская, Людміла Зыкіна. А ўвогуле музыку напісаў больш чым да 30 кінастужак.

Аўтараў тэкстаў не называю. Хто захапа пра іх даведацца, зрабіць гэта сёння лёгка. Падказваць можа і сайт Беларускага радыё. Безумоўна, у любой песні тры аўтары: той, хто напісаў словы, музыка, які пакаляў іх на ноты, і, вядома, выканаўца. Але паколькі гаворка пра Марка Фрадкіна, то і яму найпершая ўвага.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

# Летапісец Мірскай царквы

Яўстафій Пастарнацкі павучаў народ не толькі з царкоўнага амбону. Па сваёй ініцыятыве ў 1869 г. ён арганізаваў у Міры нядзельную школу, распрацаваў праграму заняткаў і дзяліўся сваім вопытам на старонках «Мінскіх епархіяльных ведамасцей». З артыкула «Нядзельныя гутаркі пры Мірскай Мікалаеўскай царкве» ад 30 мая 1870 года можна даведацца, што з 9 лістапада 1869-га да 5 красавіка 1870-га ў будынку народнага вучылішча ён правёў 23 гутаркі, якія доўжыліся каля дзвюх гадзін, прычым кожны раз паслухаць святара збіралася каля 200 чалавек. Гэта ў асноўным былі дарослыя людзі, старэйшыя сядзелі, малодшым даводзілася стаяць. У наступныя два гады колькасць заняткаў і вучняў не паменшылася. У 1872 годзе дапамагаць настаяцелю ў добрай справе пачаў святар Мікалай Каранцэвіч. 6 верасня 1872-га Яўстафій Пастарнацкі атрымаў падзяку епархіяльнага начальства за старанную працу на гэтай ніве. Заняткі нядзельнай школы праводзіліся, як правіла, з кастрычніка да мая, з улікам таго, што летам многія мірскія рамеснікі ў нядзелю прадавалі свае вырабы на кірмашы, а ў зімовы час гандаль пераносіўся на панядзелак.

Гутаркі пачыналіся з чытання малітвы. Затым слухачам распавядалі біблейскія гісторыі са Старога і Новага Запаветаў, паказвалі адпаведныя малюнкi, глумачылі сэнс праваслаўных святаў і богаслужэнняў, расказвалі пра гісторыю хрысціянства, чыталі апавяданні духоўнага зместу і павучальныя гісторыі з жыцця простага народа, знаёмілі з парадамі народнай медыцыны. На чатырох занятках была прачытана і «Правда да летапісу Мірскай Мікалаеўскай царквы», надрукаваная ў «Мінскіх епархіяльных ведамасцях».



Мінскі Свята-Духаў кафедральны сабор.

Па прыкладзе Мірскай прыходскай царквы святары Карэліцкай, Турэцкай і некаторых іншых цэркваў таксама пажадалі адкрыць пры сваіх храмах нядзельныя школы. Асветніцкая праца айца Яўстафія не прайшла дарэмна — усё часцей прыхаджане сталі звяртацца да яго з просьбаю даць ім пачытаць кнігі дадому. Таму ён пачаў клапаціцца аб стварэнні царкоўнай бібліятэкі, тым больш што ў мястэчку падрастала шмат дзяцей, якіх таксама трэба было далучаць да чытання, а некалькіх кніг і часопісаў духоўнага зместу было ўжо недастаткова. Гэтую справу пачаў завершыць святар Фелікс Сцяпура, які адкрые пры Мірскай царкве бясплатную бібліятэку.

20 студзеня 1871-га на 45-м годзе святарства пайшоў з жыцця протаіерэй Лука Феадоравіч Кудрыцкі, які вучыў народ жыць дабрадзеяна і богаўгодна. Настаяцелем Мірскай Мікалаеўскай царквы становіцца Яўстафій Пастарнацкі. Праз год яго прызначаюць благачынным 2-й акругі Навагрудскага павета.

Айцец Яўстафій заняўся аднаўленнем Свята-Троіцкай царквы, якая ўжо сем гадоў ляжала ў руінах, нібы нямы дакор жыхарам Міра. Дзякуючы яму, 2 лютага 1872 года на агульным сходзе прыхаджане прынялі рашэнне ў бліжэйшы час адрадыць храм і неадкладна прыступілі да будаўнічых работ. І ўжо праз тры гады святыня паўстала з руін.

Асвячэнне адноўленага старажытнага храма адбылося 25 мая 1875-га. Напярэдадні ў мястэчка Мір прыбыў Уладыка Мінскі і Тураўскі Аляксандр, з благаславення якога з прыходскага храма ў Свята-Троіцкую царкву быў урачыста перанесены абраз Божай

Маці. Дзякуючы брацтву Мірскай царквы ён быў упрыгожаны новай цудоўнай пазалочанай сярэбранай рызаю з рознакаляровымі стразамаі, за што братчыкі заплацілі майстару 500 рублёў. Пазней Мірскую ікону Божай Маці, напісаную ў візантыйскім стылі, размясцілі над царскімі варотамі так, каб яна пры дапамозе адмысловага механізма апускалася для пакланення багамольцаў. На жаль, падчас Першай сусветнай вайны абраз быў страчаны. Цяпер на яго месцы знаходзіцца абраз Божай Маці Пачаеўскай, які лічыцца цудатворным. Ён быў дастаўлены са Свята-Успенскай Пачаеўскай лаўры ў 1930-я гады дзякуючы мірскаму святару Уладзіміру Свірскаму.

Вечарам адбылася незвычайная і рэдкая для сельскага прыходскага храма падзея — архіерэйскае служэнне з дзівоснымі спевамі хору. А назаўтра прыхаджане сталі сведкамі галоўнага свята — урачыстага асвячэння адбудаванага імі храма. Гэты абрад з хрэсным ходам і вадасвяццем вельмі ўразіў сваім характам не толькі прыхаджан храма, але і ўсіх жыхароў Міра, якія тут сабраліся.

Запала ў душы людзей і павучанне, сказанае настаяцелем храма перад пачаткам літургіі. Айцец Яўстафій нагадаў прысутным гісторыю старажытнага храма, расказаў пра тое, што на абразе Божай Маці пры ачыстцы быў знойдзены надпіс — «1552 год». Успомніў святар і пра той складаны час, калі царква была ператворана ва ўніяцкую, і аб вяртанні прыхаджан да праваслаўя, аб самаадданай працы людзей пры аднаўленні храма з руін.

«Добры намер і жаданне Бог ніколі не пакідае без сваёй дапамогі. Не пакінуў Ён і нас у нашай добрай справе. Здзейсненая вамі вялікая і святая справа аднаўлення гэтай святыні няхай будзе вялікім урокам і настаўленнем і для дзяцей вашых; няхай бачаць яны і вучацца любіць Бога, любіць харавство царкоўнае. Цяпер застаецца нам прыкладзі старанне пры харавстве нашых храмаў упрыгожваць іх прыгажосцю духоўнаю», — гаварыў святар людзям.

10 гадоў Яўстафій Пастарнацкі самааддана служыў Богу і людзям у Міры. Епіскап Мінскі Аляксандр каніў разумнага і таленавітага святара і ў ліпені 1875-га перавёў яго ў Мінскі кафедральны сабор. 27 ліпеня айцец Яўстафій сказаў сваё апошняе павучанне прыхаджанам пры служэнні ў Мірскай царкве, і былі яго словы, як заўсёды, поўныя любові да людзей, а шчырым пажаданнем ім Божага благаслаўлення на добрыя справы.

Кранальным было і расставанне прыхаджан са сваім духоўным айцом. Шчырую падзяку святару за яго бездакорную службу людзі выказалі ў пісьмовай пастанове, складзенай у Мірскім валасным праўленні 13 ліпеня 1875 года і адпраўленай епіскапу Мінскаму і Бабруйскаму Аляксандру. Пад гэтым дакументам стаяць подпісы 151 чалавека. Мірскае Мікалаеўскае брацтва таксама дзякавала епіскапу за цудоўнага настаяцеля, які сваімі справамі пакінуў добрую памяць аб сабе ў сэрцах людзей. Служба руплівага святара была адзначана не толькі падзякаю архіерэя, але і грашовай прэміяй у памеры 150 рублёў.

Яўстафій Пастарнацкі быў таленавітым і творчым чалавекам, і калі браўся за якую-небудзь справу, то выконваў яе старанна, якасна і з душой. Свой талент ён, як вучыць Святой Пісанне, імкнуўся прымножыць. Можна дапусціць, што калі б ён абраў іншы шлях, то і там змог бы дасягнуць значных поспехаў, як яго брат Фёдар, які пасля вучобы ў Мінскай духоўнай семінары скончыў медыцынскі факультэт Кіеўскага ўніверсітэта



Фота з сайта grodnovisfree.by

Царква Святой Троіцы.

і стаў выдатным вучоным, прафесарам медыцыны, заснавальнікам кафедры шпітальнай тэрапіі Медыка-хірургічнай акадэміі ў Санкт-Пецярбургу і адным з заснавальнікаў расійскай бальнеалогіі і курорталогіі (кожны медык ведае пра «сімptom Пастарнацкага», характэрны для хваробы нырак, апісаны вучоным).

Яўстафій Пастарнацкі, акрамя таленту прапаведніка, асветніка і летапісца, быў надзелены талентам дойлідства. Дзе б ні з'яўляўся святар, там распачыналася будаўніцтва. Ён аднаўляў храмы ў Міры і Снове, Мінскі кафедральны сабор, будынкі Мінскага і Парыцкага жаночых вучылішч, Мінскага духоўнага вучылішча. У 1884 годзе атрымаў запрашэнне пераехаць у Астрахань, дзе стаў святаром Астраханскага кафедральнага сабора і законанастаўнікам Астраханскага епархіяльнага жаночага вучылішча. І там яго талент дойлідства аказаўся запатрабаваны — ён бліскуча выканаў ускладзены на яго абавязак па будаўніцтве новага мураванага будынка епархіяльнага вучылішча. Вярнуўшыся на радзіму, святар зрабіў яшчэ адну важную справу — заснаваў у Мінску епархіяльныя свечныя завод, які быў пабудаваны па яго праекце. Справамі гэтага завода ён займаўся да апошніх дзён свайго жыцця.

Дойлідству святар вучыўся сам — складаў планы і каштарысы, рабіў чарцяжы. І не толькі кіраваў будаўніцтвам, а калі трэба было — сам браў у рукі інструмент. І ніколі не забываўся пра асноўны абавязкі святара.

Вельмі ўравае адзін выпадак з жыцця Яўстафія Пастарнацкага, пра які расказаў законанастаўнік Мінскай класічнай гімназіі протаіерэй Андрэй Юрашкевіч. Аднойчы айцец Яўстафій прыехаў ў вёску, каб адслужыць чын пахавання над памерлым селянінам. Убачыўшы, што неспрактыкаваная вясковыя майстры толькі пачалі рабіць труну, ён не змог не дапамагчы ім — узяў у рукі сякеру і на некаторы час ператварыўся са святара ў цесляра. Рэдкая душы быў чалавек!

Пры ўсёй сваёй занятасці айцец Яўстафій знаходзіў час на захапленне, якое вельмі цешыла. Дзякуючы яму каля царквы заўсёды раслі кветкі неверагоднай прыгажосці, якія радалі вака прыхаджан. Яны былі рассыпаны на ўсім шляху ад храма да могілак, калі заслужанага пастыра праводзілі ў апошні шлях. Протаіерэй Мінскага Екацярынскага сабора пайшоў з жыцця 27 ліпеня 1900 года. Ён знайшоў спачын каля магілы свайго адзінага любімага сына, студэнта Санкт-Пецярбургскай ваенна-медыцынскай акадэміі.

За год да смерці, 6 мая 1899 года, протаіерэй Яўстафій Пастарнацкі паспеў атрымаць заслужанае ўзнагароду — ордэн Святога Уладзіміра 4-й ступені, які даваў права на спадчыннае дваранства і штогадовую пенсію. Дэвіз ордэна — «Карысьць, гонар і слава».



Фота з сайта culture.ru

Ордэн Святога Уладзіміра 4-й ступені.

# Радкі з прызнання ў любові

Перадаць знешнюю прыгажосць беларускай прыроды і яе духоўную веліч — галоўная мэта творчасці Алены Майсеенкі. «У краі азёр» — пад такой назвай жывапісец, якая адносна нядаўна пачала свой шлях у мастацтве, прадставіла выстаўку ў галерэі «Універсітэт культуры». Пазнаёміцца з экспазіцыяй можна да 16 жніўня.

інтэлектуальнай задачы. І ўсё ж, нягледзячы на крытыку жанра, на яго моцную повязь з традыцый, кпіны і папрокі ў бок пейзажыста, жанр застаецца адным з ключавых у мастацтве. Да яго звяртаюцца мастакі ва ўсім свеце, і глядач, што важна, таксама неабыхавы да іх пошукаў і знаходак.

Сапраўды, тэма ўзаемадзеяння чалавека і прыроды — важная частка сусветнага актуальнага мастацтва. Нехта фіксуе, як мяняюцца адносіны чалавека

сродкамі — прасты, часам пастозны мазок, сціпая колеравая палітра... Адсутнасць любога руху робіць сюжэты застылымі, быццам час не запаволіўся, а спыніўся. Зразумела, дзесьці мужчына і жанчына са сваім гадаванцам прагульваюцца ўздоўж набярэжнай, тут па парку едзе веласіпедыст — на гэтым увесць рух на палотнах жывапісца і заканчваецца. Хіба толькі вецер кране апалае лісце ці варухне веткі бярозы... Наяўнасць пустаты ў пейзажах Алены Майсеенкі сведчыць і пра светапогляд мастацкі, і пра яе прыхільнасці ў выяўленчым мастацтве, і пра творчы метады, якім кіруецца. Жывапісец робіць, відавочна, зразумелыя публіцы спробы адлюстравання навакольнага свету — гэта бачна нават па ракурсе, якому аддае перавагу аўтар: на ўзроўні вачэй. Гэтае, здаецца, не заўсёды наўмыснае імкненне да пазнавальнасці і будзённасці выявы суседняе з пазбаўленнем прыроды разнастайнасці — амаль кожны сюжэт камерны і так ці іначай падобны да іншага, не вызначаецца адметнымі дэталімі.

На выстаўцы «У краі азёр» прадстаўлены тэматычныя пейзажы, а таксама гарадскія краявіды, прысвечаныя прыроднай і архітэктурнай прыгажосці Мінска і Нясвіжа. Архітэктурна паказана даволі фрагментарна — як фон для роздумаў Алены Майсеенкі пра любімыя мясціны, як некалькі радкоў з прызнання ў любові да Радзімы. Магчыма гэты, вядома, асноўны для многіх айчынных пейзажыстаў, таму канкурэнцыі тут не пазбегнуць. Беларуская публіка даўно вызначылася са сваімі ўлюбёнкамі, і пантэон гэты непарушны. Пакуль — сучасным аўтарам, як бачна па шматлікіх выстаўках і фестывалях, ёсць што прапанаваць глядачу.

Яўгенія ШЫЦЬКА

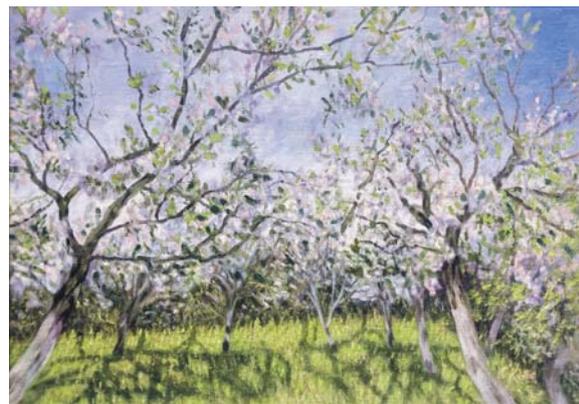


«Нарцысы».

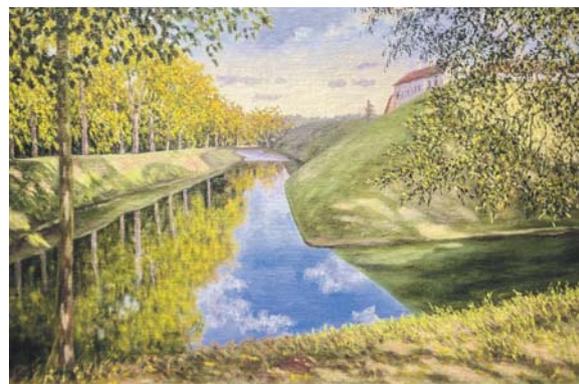
Размова пра тое, што жанр пейзажу вычарпаў зме, вядзецца вельмі даўно. Хто толькі ні выступаў з аргументамі на карысць гэтага меркавання, якімі рознымі гэтыя роздумы толькі ні былі... З асноўнага — у жанры часціком працуюць людзі неталенавітыя, няздольныя выказацца на іншыя тэмы; пейзаж дазваляе хавацца ад сучасных рэалій; многія жывапісцы засяроджаны на перадачы складаных пачуццяў і нацэлены выклікаць тыя ж пачуцці ў глядача — такім чынам не вырашаецца ніводнай

да навакольнага асяроддзя, кагосьці цікавяць праблемы экалогіі, іншыя па-даўнейшаму праз адлюстраванне прыроды выяўляюць свае думкі, пачуцці, эмоцыі аб чым заўгодна — ад унутраных супярэчнасцяў да пакарэння космасу.

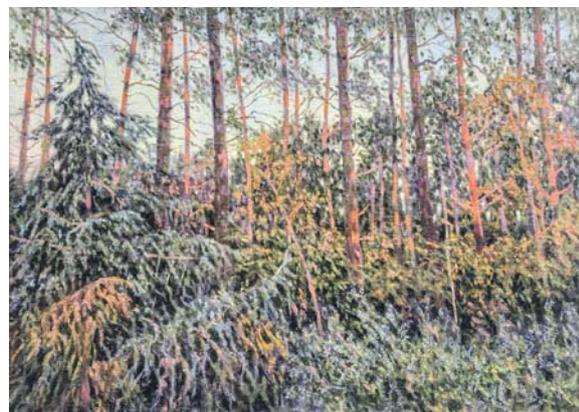
Алена Майсеенка адносіцца якраз да апошняй кагорты, аднак засяродзілася яна выключна на адлюстраванні гармоніі, то бок сувязі адчування ўнутранага спакою і прыроднага характа. Гэтую ідэю аўтар перадае надта сціпымі, абмежаванымі



«Цвіценне».



«Каля Нясвіжскага замка».



«На захадзе сонца».

## зваротная сувязь

# Пра ўсіх і ўсё на свеце раскажуць



Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухаць літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер — публіцыстычная перадача Настассі Ермалюк «Свет мастацкага слова».

Радыеверсію тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча мож-

на паслухаць у нядзелю і панядзелак.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — аповесць Алеся Савіцкага «Карабін». У «Радыебібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Уладзіміра Багамолава «У жніўні сорак чацвёртага».

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы беларускіх пісьменнікаў.

«Літаратурныя гісторыі» пазнаёмяць з аповяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У перадачы «Радыеўтэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу і нядзелю прагучыць спектакль «Двое на арэялах» паводле твора Уільяма Гібсана.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка «Чараўнік краіны ОЗ»

Фрэнка Баума. Штовечар у 21.00 — «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце [www.radiokultura.by](http://www.radiokultura.by) і ў сацыяльных сетках.

Выходзіць з 1932 года



Заснавальнікі:  
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,  
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў  
Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова  
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар  
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная  
калегія:  
Алесь Бадак  
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей  
Уладзімір Ніламедаў  
Вольга Дадзіева  
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав  
Мікалай Чарнінец  
Іван Чарота  
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:  
Юрыдычны адрас:  
220013, Мінск,  
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а  
E-mail: [info@zviadza.by](mailto:info@zviadza.by)

Адрас для карэспандэнцыі:  
220034, Мінск, вул. Захарова, 19  
E-mail: [lim\\_new@mail.ru](mailto:lim_new@mail.ru)  
Адрас у інтэрнэце: [www.zviadza.by](http://www.zviadza.by)

Тэлефоны:  
галоўны рэдактар — 325-85-25  
адказы сакратар — 377-99-73  
аддзелы крытыкі і бібліяграфіі;  
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98  
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень  
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:  
63856 — індывідуальны;  
63815 — індывідуальныя льготны  
для настаўнікаў;  
63852 — ведамасны;  
63880 — ведамасныя льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай  
рэгістрацыі сродку масавай  
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,  
выданае Міністэрствам  
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова  
«Выдавецкі дом "Звязда"».  
Дырэктар — галоўны рэдактар  
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ  
Нумар падпісаны ў друку  
01.08.2024 у 11.00  
Ум. друку: арк. 3,72  
Наклад — 689

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства  
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»  
ЛП № 3820000007667 ад 30.04.2004  
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013  
Заказ — 1893  
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12  
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупікасі прымаюцца толькі ў электронным  
выглядзе (праграма Microsoft Word),  
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.  
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць  
з меркаваннямі аўтараў публікацый.  
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія  
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці  
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

